Ο ΗΠΕΙΡΩΤΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΤΑΥΡΟΣ
1788-1869

ΘΕΜΕΛΙΩΤΗΣ
ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗΣ
ΤΟΥ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΑΡΧΕΙΟ
ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΑΘΗΝΑ 2010

Ο ΗΠΕΙΡΩΤΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΤΑΥΡΟΣ
1788-1869

ΘΕΜΕΛΙΩΤΗΣ
ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗΣ
ΤΟΥ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΑΡΧΕΙΟ
ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΑΘΗΝΑ 2010

Ο ΗΠΕΙΡΩΤΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΤΑΥΡΟΣ

1788 - 1869

Οργάνωση και εποπτεία της έκδοσης Γεράσιμος Νοταράς
Ιστοριογραφική-αρχειακή έρευνα Σάββας Καράμπελας, Φωτεινή Κορδού, Γεράσιμος Νοταράς, Μανώλης Σπαθής, Ζήσιμος Χ. Συνοδινός
Συγγραφή κειμένων Γεράσιμος Νοταράς Ζήσιμος Χ. Συνοδινός
Επιμέλεια κειμένων-διορθώσεις Φωτεινή Κορδού
Καλλιτεχνική επιμέλεια Γεράσιμος Νοταράς
Επιλογή εικονογραφικού υλικού Γεράσιμος Νοταράς, Ζήσιμος Χ. Συνοδινός
Ηλεκτρονική επεξεργασία εικόνων αρχείου Αριστείδης Ξένος
Ηλεκτρονική επεξεργασία έκδοσης,
σελιδοποίηση, αναπαραγωγές, μοντάζ, εκτύπωση Φωτοσύνθεση ΕΠΕ

© Ιστορικό Αρχείο της Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος
Αθήνα, Φεβρουάριος 2010

ISBN 978-960-88264-9-6

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	σελ.
Προλογικό σημείωμα	9
Εισαγωγή	11
Χρονολόγιο	15
Μέρος Α΄ Ο Γεώργιος Σταύρος μέσα από τα αρχειακά τεκμήρια	
Ο Γεώργιος Σταύρος στον απελευθερωτικό αγώνα	21
Ο Γεώργιος Σταύρος κατά την Καποδιστριακή περίοδο	23
Τα μέχρι της ιδρύσεως της Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος	26
Η ίδρυση της Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος	28
Πρόνοιες του Γ. Σταύρου για την ιδιαίτερη πατρίδα του, τα Ιωάννινα	30
Το ορφανοτροφείο Γεωργίου Σταύρου στα Ιωάννινα	31
Μέρος Β΄ Η εισαγωγή του χαρτονομίσματος	
Τα μετέωρα βήματα της εισαγωγής του χαρτονομίσματος	37
Η Προσωρινή Διοίκησις της Ελλάδος	38
Η Εθνική Χρηματιστική Τράπεζα	40
Οι ομολογίες του δανείου των πέντε μιλιουνίων	42
Οι Φοίνικες της Καποδιστριακής περιόδου	44
Εκδόσεις, κυκλοφορία και εμφάνιση των τραπεζογραμματίων της Εθνικής Τράπεζας	47
Τα Τραπεζογραμμάτια της πρώτης έκδοσης, 1842	48
Τα Τραπεζογραμμάτια της δεύτερης έκδοσης, 1849-1850	50
Τα Τραπεζογραμμάτια της τρίτης έκδοσης, 1852	52
Τα Τραπεζογραμμάτια της τέταρτης (α) έκδοσης, 1860	54
Τα Τραπεζογραμμάτια της τέταρτης (β) έκδοσης, 1863-1864	56
Πηγές και βιβλιογραφία	59

Προλογικό σημείωμα

Με μεγάλη χαρά προλογίζω την έκδοση που συνοδεύει την έκθεση που οργάνωσε η Εθνική Τράπεζα για να τιμήσει τον ιδρυτή της, Γεώργιο Σταύρο, στην πατρίδα του τα Ιωάννινα.

Η χαρά συνοδεύεται και από αίσθημα ιδιαίτερης τιμής, που περιποιεί στην Τράπεζα το γεγονός ότι η έκθεση αυτή τελεί υπό την αιγίδα του, επίσης Ηπειρώτη, Προέδρου της Ελληνικής Δημοκρατίας, κύριου Κάρολου Παπούλια.

Όπως δηλώνει ο τίτλος της έκθεσης και του ανά χείρας βιβλίου, ο Γιαννιώτης Γεώργιος Σταύρος υπήρξε θεμελιωτής της οικονομικής συγκρότησης του νεοελληνικού κράτους. Μέσα στην επανάσταση για την απελευθέρωση της πατρίδας μας αλλά και στα πρώτα βήματα της υπό εκκόλαψη κρατικής οντότητας της νεότερης Ελλάδας, ο Σταύρος υπηρέτησε με αποτελεσματικότητα όλους τους μηχανισμούς που έβαλαν σε εφαρμογή οι κυβερνώντες για να δημιουργήσουν την υποδομή της οικονομικής ανόρθωσης του νεοσύστατου κράτους.

Τις πλευρές αυτές, τεκμηριωμένες μέσα από το πλούσιο αρχείο και τις συλλογές της Τράπεζας, παρουσιάζει το Ιστορικό Αρχείο της Εθνικής στο διπλό γεγονός της έκθεσης και της έκδοσης αυτής.

Θα ήθελα να κλείσω τις λίγες αυτές λέξεις με μια προσωπική παρατήρηση. Θεωρώ και για εμένα προσωπικά ιδιαίτερη τιμή το γεγονός ότι η πρώτη δημόσια εκδήλωση στην οποία συμμετέχω, μετά την ανάληψη των καθηκόντων μου στην Εθνική Τράπεζα, οργανώθηκε για να τιμήσει στη γενέτειρά του τον ιδρυτή του θεσμού που κλήθηκα να υπηρετήσω.

Βασίλης Ράπανος
Πρόεδρος Δ.Σ. της Εθνικής Τράπεζας

Η Πλατεία Λουδοβίκου *(σημερινή Κοτζιά), στην Αθήνα, 1847. Πίνακας του Γερμανού ζωγράφου Johannes Rabe. Ο πίνακας έχει ιδιαίτερη ιστορική αξία, γιατί απεικονίζει κτήρια της πλατείας στην τέταρτη δεκαετία του 19ου αιώνα. Στο κέντρο του πίνακα διακρίνεται το περίφημο «Ξενοδοχείον της Αγγλίας», ιδιοκτησίας Φραγκίσκου Φεράλδη, ενώ δίπλα αριστερά το κτήριο της Εθνικής Τράπεζας, που αγόρασε το 1845 από τον Κυριάκο Δομνάδο, για να αποτελέσει κεντρικό κατάστημα της Τράπεζας και κατοικία του Γ. Σταύρου.*
Το 1875 η Τράπεζα θα επεκταθεί και στο κτήριο του ξενοδοχείου, ενώ τα δύο αυτά κτήρια θα αποτελέσουν ενιαίο οικοδόμημα το 1901, όταν, μετά από εκτεταμένες παρεμβάσεις, το μέγαρο της Εθνικής Τράπεζας στην Πλατεία Κοτζιά θα πάρει την τελική μορφή που έχει και σήμερα.
Καλλιτεχνική Συλλογή Εθνικής Τράπεζας

Εισαγωγή

Η έκδοση αυτή αποτελεί συνοδευτικό μιας σημαντικής έκθεσης που παρουσιάστηκε στα Ιωάννινα, από τις 20 Φεβρουαρίου μέχρι τις 25 Μαρτίου του 2010, και η οποία φέρει τον τίτλο *Ο Ηπειρώτης Γεώργιος Σταύρος, θεμελιωτής της οικονομικής συγκρότησης του νεοελληνικού κράτους*, τίτλο τον οποίο υιοθέτησε και το βιβλίο αυτό.

Η έκθεση αυτή είχε ως στόχο να τιμήσει τον ιδρυτή της Τράπεζας, στη γενέτειρά του, παρουσιάζοντας την πολύπλευρη και μοναδική —αν αναλογιστεί κανείς το πλαίσιο μέσα στο οποίο έδρασε— περίπτωση δημόσιου προσώπου της εποχής που ανέπτυξε ενεργό δράση με λαμπρά αποτελέσματα, στο σύνολο των θεσμών που δημιουργήθηκαν για να εξασφαλίσουν, στην εξεγερμένη Ελλάδα και στα αμέσως μετέπειτα χρόνια, τους μηχανισμούς εκείνους που θα έβαζαν σε λειτουργία την οικονομία της χώρας εκ του μηδενός.

Πράγματι, ο Γεώργιος Σταύρος, φθάνοντας το 1824 στην επαναστατημένη Ελλάδα αναλαμβάνει *γενικός ταμίας του εκτελεστικού* και συμμετέχει στον έρανο για τη συγκέντρωση χρημάτων υπέρ του Αγώνα στην Πελοπόννησο. Χωρίς βέβαια να εγκαταλείπει την αγωνιστική του δραστηριότητα, λαμβάνοντας μέρος στην εκστρατεία κατά του Ιμπραΐμ ή πολεμώντας στο Μεσολόγγι επικεφαλής ένοπλου τμήματος 50 οπλοφόρων που, προσωρινά, χρηματοδοτεί εξ ιδίων.

Στην *καποδιστριακή περίοδο,* που ακολουθεί, γνωρίζοντας ήδη τον Κυβερνήτη από τη συνάντησή τους στη Βιέννη το 1808 και αφού τον είχε επισκεφθεί στην Πετρούπολη το 1822, πριν κατέβει στην Ελλάδα το 1824, μέσω Λιβόρνο και Πίζας, για να συνδεθεί με άλλες σημαίνουσες προσωπικότητες της διασποράς, θα συμμετάσχει, σε θέσεις κλειδιά σε όλους τους οικονομικούς θεσμούς που δημιουργεί ο Κυβερνήτης: στην τριμελή *επί της Οικονομίας Επιτροπήν*, στη διεύθυνση της *Εθνικής Χρηματιστικής Τραπέζης,* ενώ είναι και μέλος του *Τμήματος Οικονομίας του Πανελληνίου*. Παράλληλα δεν εγκαταλείπει τη γενικότερη, πέραν της οικονομίας δράση του, ως εκλεγμένος πληρεξούσιος στη Γ′ Εθνοσυνέλευση στην Τροιζήνα και στην Ε′ του Άργους.

Στις αρχές της *Οθωνικής περιόδου* θα χρηματίσει μέλος του *Ελεγκτικού Συνεδρίου,* όπου θα συναντήσει τον Arthémond de Regny. Η συνάντηση αυτή θα αποτελέσει σημείο καμπής στη σταδιοδρομία του Σταύρου. Ο de Regny θα εκτιμήσει τα προσόντα του Σταύρου και θα τον φέρει σε επαφή με τον Jean-Gabriel Eynard (Ι.-Γ. Εϋνάρδο). Η γνωριμία αυτή θα αποτελέσει το εφαλτήριο για τη μετέπειτα σταδιοδρομία του Σταύρου, ο οποίος θα στραφεί προς την οικονομία της αγοράς, εγκαταλείποντας το δημοσιονομικό τομέα που όλα αυτά τα χρόνια είχε υπηρετήσει, μάλλον με βολονταριστικό τρόπο λόγω των περιστάσεων, για να στραφεί στην οικονομία της αγοράς.

Ο Σταύρος, λόγω της στενής συνεργασίας του με τον Ιωάννη Καποδίστρια, στενό φίλο του Εϋνάρδου, ο οποίος την εποχή εκείνη αντιπροσωπεύει μία πανευρωπαϊκής εμβέλειας προσωπικότητα της δημόσιας και ιδιωτικής οικονομίας, γνωρίζει πολύ καλά τις απόψεις του Εϋνάρδου.

Ελβετός φιλέλληνας και τραπεζίτης προσπαθεί από την πρώτη στιγμή της άφιξης του Καποδίστρια στην Ελλάδα να τον πείσει για την απόλυτη ανάγκη δημιουργίας ενός «τραπεζικού οργανισμού διάρκειας», όπως λέει, ο οποίος θα καταστεί φορέας

ανάπτυξης, για την αγροτική οικονομία αλλά και γενικότερα. Η δολοφονία του Καποδίστρια δεν του επιτρέπει να υλοποιήσει το όραμα αυτό. Ο Εϋνάρδος επανέρχεται μετά την άνοδο στο θρόνο του Όθωνα να τον μυήσει στις ιδέες του γύρω από τα οικονομικά θέματα, αλλά ο Όθωνας θα κάνει περίπου μία δεκαετία για να υπογράψει το διάταγμα ίδρυσης μιας τράπεζας.

Στο διάστημα αυτό ο Σταύρος με τον de Regny, με κεφάλαια του Εϋνάρδου, ανοίγουν το 1838 στην Αθήνα ένα προεξοφλητικό γραφείο. Η επιτυχία της οιονεί αυτής τράπεζας θα βοηθήσει να ανασταλούν οι παλινδρομήσεις του Όθωνα. Ο τελευταίος, αφού έχει καταβάλει πολλές, αποτυχημένες, προσπάθειες για δημιουργία τράπεζας με ξένους επενδυτές, θα προσφύγει στον Γεώργιο Σταύρο, ο οποίος με την ενίσχυση της τεχνογνωσίας, της δικτύωσης με όλους τους οικονομικούς κύκλους της Ευρώπης και με την οικονομική υποστήριξη του Εϋνάρδου, θα ξεπεράσει όλες τις δυσκολίες και θα καταλήξει στην ίδρυση της Εθνικής Τράπεζας το 1841, της οποίας θα παραμείνει επικεφαλής μέχρι το θάνατό του, στις 31 Μαΐου του 1869.

Το βιβλίο αυτό δεν φιλοδοξεί ούτε να αποτελέσει βιογραφία του Γεωργίου Σταύρου ούτε να ερμηνεύσει το πώς και γιατί συνέβησαν τα όσα καταγράφονται.
Ας σημειώσουμε πάντως ότι τόσο η επιμελημένη, για την εποχή, παιδεία του όσο και η πείρα που απέκτησε εργαζόμενος και στη συνέχεια διευθύνοντας τον εμπορικό οίκο Σταύρου στη Βιέννη αποτέλεσαν ένα στέρεο υπόβαθρο για να διαμορφώσει την περαιτέρω πορεία του.

Εκείνο όμως που αναμφισβήτητα αποτέλεσε τον καθοριστικό παράγοντα για το «πέταγμα» του Γεωργίου Σταύρου σε σφαίρες ανέλπιστες για τις συνθήκες κάτω από τις οποίες εργάστηκε στην αναγεννώμενη Ελλάδα, είναι το πλέγμα επαφών που δημιούργησε, εργαζόμενος στην Εσπερία, μεταξύ των Ελλήνων της διασποράς, αλλά κυρίως οι δεξιότητες που ανέπτυξε, ώστε να έχει τη δυνατότητα να συνεργάζεται και να αποκτά την εμπιστοσύνη ανθρώπων υψηλότατου επιπέδου.

Στο επίπεδο αυτό εντάσσεται και η καθοριστική, για τα μετέπειτα επιτεύγματά του, συνάντηση με τον Ιωάννη-Γαβριήλ Εϋνάρδο.

Ο Εϋνάρδος, που έζησε μεταξύ Ελβετίας, Γαλλίας και Ιταλίας, απέκτησε τεράστια εμπειρία περί τα δημόσια οικονομικά, εργαζόμενος για την ανόρθωση της οικονομίας, πολλών πριγκιπάτων της Ιταλίας πριν από την «Ενοποίηση».

Ως Γενευιώτης τραπεζίτης είχε συναλλαγές με τις ευρωπαϊκές κορυφές του τραπεζικού κόσμου.

Πεισμένος φιλέλληνας λόγω της φιλίας του με τον Καποδίστρια, ο οποίος ως υπουργός Εξωτερικών του Τσάρου τον στήριξε το 1814 στο Συνέδριο της Βιέννης για να ενσωματωθεί η «ελεύθερη» πόλη της Γενεύης στην Ελβετική Συνομοσπονδία, μόλις εξερράγη η ελληνική επανάσταση δημιούργησε σε πολλές πόλεις της Ευρώπης τα *φιλελληνικά κομιτάτα*.

Την τεράστια πείρα, τις απέραντες επαφές του με τους πολιτικούς και οικονομικούς ευρωπαίους ηγέτες της εποχής αλλά και μέρος του πλούτου του τα πρόσφερε στην Ελλάδα.

Φορέας διαχείρισης, σε μεγάλο βαθμό της προσφοράς αυτής υπήρξε ο Γεώργιος Σταύρος.

Αυτά τα γεγονότα επιδίωξε να παρουσιάσει η έκθεση που οργάνωσε το Ιστορικό

Αρχείο της Εθνικής Τράπεζας, για να τιμήσει τον ιδρυτή της, παρουσιάζοντας 149 τεκμήρια με τον υπομνηματισμό τους, τα οποία προέρχονται, στη συντριπτική πλειονότητά τους, από το αρχείο και τις συλλογές της Τράπεζας.

Ένα μικρό μέρος των τεκμηρίων αυτών περιέχεται στην παρούσα έκδοση, της οποίας φιλοδοξία είναι να διατηρήσει στη μνήμη την εκδήλωση, που πραγματοποιήθηκε για να αποδοθεί φόρος τιμής στην ιδρυτή της Τράπεζας.

Εκδήλωση την οποία, μόλις του υπεβλήθη το αίτημα, ευδόκησε να θέσει υπό την αιγίδα του και να εγκαινιάσει ο Πρόεδρος της Ελληνικής Δημοκρατίας, εξοχότατος κύριος Κάρολος Παπούλιας, αποτίοντας με τον τρόπο αυτόν τη δική του αναγνώριση προς το έργο του συμπατριώτη του Γεωργίου Σταύρου, ενός από τους σκαπανείς της δημιουργίας του νεοελληνικού κράτους.

Γεράσιμος Νοταράς
Επικεφαλής του Ιστορικού Αρχείου

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΟ

1788 *(2 Ιανουαρίου).* Γέννηση του Γεωργίου Σταύρου στα Ιωάννινα. Πατέρας του ήταν ο μεγαλέμπορος και πρόκριτος των Ιωαννίνων Σταύρου Ιωάννης ή Τσαπαλάμος και μητέρα του η Μπαλάσιω, το γένος Χριστόδουλου Κερασάρη, εξαδέλφη των Ζωσιμάδων. Ο Γ. Σταύρος είχε άλλα τέσσερα αδέλφια: τον Σωτήρη, την Αλεξάνδρα, την Αικατερίνη και την Ελένη.

1795 Μαθαίνει τα πρώτα του γράμματα στα Ιωάννινα, στη Σχολή των Μπαλάνων και έπειτα στην Καπλάνειο Σχολή η οποία διευθύνεται από τον Αθανάσιο Ψαλίδα.

1803 Ο πατέρας του τον φέρνει για σπουδές στη Βιέννη με σκοπό να του εμπιστευθεί στο μέλλον και την οικογενειακή εμπορική επιχείρηση που είχε συστήσει από το 1790 στην πρωτεύουσα των Αψβούργων. Σπουδάζει στην Εμπορική Σχολή της Βιέννης. Μαθαίνει καλά τα γερμανικά και τα γαλλικά. Αργότερα θα μάθει επίσης την ιταλική και την αγγλική γλώσσα.

1808 Γνωρίζεται με τον Ιωάννη Καποδίστρια, ο οποίος έμεινε λίγο καιρό στη Βιέννη κατά το ταξίδι του προς την Πετρούπολη, όπου θα αναλάμβανε υπηρεσία στο διπλωματικό σώμα της Ρωσίας.

1811 Διευθύνει ο ίδιος τον εμπορικό-τραπεζικό οίκο Σταύρου στη Βιέννη τα επόμενα δέκα περίπου χρόνια, αφού ο πατέρας του επιστρέφει στα Ιωάννινα.

1814 Συμμετέχει στη Φιλόμουσο Εταιρεία της Βιέννης που ιδρύεται με πρωτοβουλία του Ιωάννη Καποδίστρια την εποχή του Συνεδρίου της Βιέννης, με πρόσχημα τη συγκέντρωση χρημάτων για υποτροφίες των Ελληνοπαίδων που θα σπούδαζαν σε ευρωπαϊκά πανεπιστήμια, αλλά με απώτερο στόχο την προετοιμασία για την αποτίναξη του οθωμανικού ζυγού.

1821 Μετά την έναρξη της Επανάστασης, ο Γ. Σταύρος, μυημένος από καιρό στη Φιλική Εταιρεία, πρωτοστατεί στην υλική ενίσχυση του διεξαγόμενου αγώνα με αποστολές όπλων και εφοδίων στους Έλληνες μαχητές.

1822 Έρχεται στην Πετρούπολη για να συνεννοηθεί με τον Ιω. Καποδίστρια για την έκβαση του Αγώνα. Το επόμενο χρονικό διάστημα αναπτύσσει εθνική δράση στη Βιέννη, την Πίζα, το Λιβόρνο.

1824 Μέσω Πίζας και Ζακύνθου έρχεται στον επαναστατημένο Μοριά. Φθά-

νει στο Ναύπλιο με όπλα, πολεμοφόδια και τρόφιμα για τις ανάγκες του Αγώνα (Νοέμβριος). Προσβάλλεται από τύφο, που μάστιζε τότε την πόλη, αλλά σε τρεις μήνες η υγεία του επανέρχεται. Γνωρίζεται με διάφορους πολιτικούς και στρατιωτικούς ηγέτες της Επανάστασης.

1825 Γενικός ταμίας του Εκτελεστικού και μυστικοσύμβουλος του προέδρου του Εκτελεστικού Γεωργίου Κουντουριώτη. Συμμετέχει στην αποτυχημένη εκστρατεία του προέδρου του Εκτελεστικού κατά του Ιμπραήμ. Μέλος της Διοικητικής Επιτροπής Πελοποννήσου.

1826 Ο Γ. Σταύρος αναλαμβάνει διάφορες αποστολές: συμμετέχει στον έρανο για τη συγκέντρωση χρημάτων υπέρ του Αγώνα στην Πελοπόννησο, καταφέρνει να ματαιώσει οριστικά τα σχέδια των «ορλεανιστών» της γαλλικής φατρίας για ανακήρυξη του νεαρού δούκα του Nemours ως ηγεμόνα της Ελλάδας, ενισχύει με στρατιωτικό σώμα το πολιορκημένο Μεσολόγγι.

1827 Πληρεξούσιος Στερεάς Ελλάδας-Ηπείρου στην Γ΄ Εθνοσυνέλευση στην Τροιζήνα, η οποία αποφασίζει την εκλογή του Ιωάννη Καποδίστρια ως κυβερνήτη της Ελλάδας. Συμμετέχει στην επιτροπή σύνταξης του νέου «Πολιτικού Συντάγματος της Ελλάδος».

1828 Συμμετέχει στην τριμελή επί της Οικονομίας Επιτροπή (Υπουργείο Οικονομικών) και στη Διεύθυνση της Εθνικής Χρηματιστικής Τράπεζας, που ιδρύει ο Κυβερνήτης (1828-1832). Διορίζεται από τον Ιω. Καποδίστρια μέλος του Τμήματος Οικονομίας του Πανελληνίου.

1831 Πληρεξούσιος της επαρχίας Ηπείρου στην Ε΄ Εθνοσυνέλευση του Άργους μαζί με τους Αθ. Τσακάλωφ και Κ. Ράδο.

1835 Μέλος του Ελεγκτικού Συνεδρίου, που έχει ιδρυθεί το 1833. Γνωρίζεται με τον Arthémond de Regny, πρόεδρο του Ελεγκτικού Συνεδρίου, έμπειρο Γάλλο οικονομολόγο τον οποίο είχε στείλει στην Ελλάδα το γαλλικό κράτος, με παρέμβαση του μεγάλου Γαλλοελβετού φιλέλληνα Jean-Gabriel Eynard, για να οργανώσει τα οικονομικά της χώρας. Μέσω του Regny ο Γ. Σταύρος θα γνωριστεί με τον Εϋνάρδο, με τον οποίο θα αναπτύξει μακροχρόνια και ειλικρινή φιλία.

1838 Με προτροπή και κεφάλαια του Jean-Gabriel Eynard ο Γ. Σταύρος και ο A. de Regny συστήνουν προεξοφλητικό γραφείο στην Αθήνα και προεξοφλούν εμπορικά γραμμάτια με τόκο 8%. Οι θετικές επιπτώσεις από τη λειτουργία του προεξοφλητικού γραφείου επηρέασαν ευνοϊκά τον Όθωνα για την ίδρυση τράπεζας. Παράλληλα οι δύο άνδρες, υπό την καθοδήγηση του Εϋνάρδου, προετοιμάζουν και διαπραγματεύονται με την ελληνική κυβέρνηση την ίδρυση της Εθνικής Τράπεζας.

1841 *(30 Μαρτίου).* Νόμος περί συστάσεως Εθνικής Τραπέζης. Με το βασ.

διάταγμα της 8ης Απριλίου ο Γ. Σταύρος συμμετέχει στην επιτροπή που προετοιμάζει τη λειτουργία της Εθνικής Τράπεζας, ενώ στις 17 Νοεμβρίου η προκαταρκτική γενική συνέλευση των μετόχων τον εκλέγει παμψηφεί πρώτο διευθυντή της Τράπεζας.

1842 *(22 Ιανουαρίου).* Έναρξη της λειτουργίας της Εθνικής Τράπεζας «εις την οικίαν του διευθυντού». Υπογράφει τα τραπεζογραμμάτια που για πρώτη φορά κυκλοφορούν στο νεότερο ελληνικό κράτος, γεγονός που θα συνεχιστεί μέχρι το θάνατό του.

1845 Η Τράπεζα αγοράζει τη διώροφη οικία του καθηγητή Κυριάκου Δομνάδου στη γωνία των οδών Αιόλου και Ευριπίδου (σημερινής Γ. Σταύρου), στην πλατεία Λουδοβίκου (σημερινή Κοτζιά) για να στεγάσει τις υπηρεσίες της. Εδώ θα συνεδριάζει το Συμβούλιό της, θα διεξάγονται οι γενικές συνελεύσεις των μετόχων και θα διαμένει ο Γ. Σταύρος έως το θάνατό του. Έναρξη λειτουργίας υπηρεσίας ταμιευτηρίου. Μετά από συμφωνία με την κυβέρνηση, η Εθνική Τράπεζα δέχεται «παρακαταθέσεις επί τόκω» για ποσά που ανήκουν σε φιλανθρωπικά καταστήματα.

1847 Τριμελής διευθύνουσα επιτροπή, από τους Γεώργιο Βασιλείου, Ευθύμιο Κεχαγιά και Θεόφραστο Χαιρέτη, αναπληρώνει το διευθυντή Γ. Σταύρο στη διοίκηση της Τράπεζας.

1848 Οικονομική κρίση, παύση πληρωμών του ελληνικού κράτους. Η Τράπεζα ενισχύει την κυβέρνηση με πίστωση 500.000 δραχμές. Αναγκαστική κυκλοφορία του τραπεζογραμματίου της Εθνικής Τράπεζας (4 Απριλίου-16 Δεκεμβρίου).

1849 *(9 Φεβρουαρίου).* Ο Γ. Σταύρος εκλέγεται από τη συνέλευση των μετόχων, έπειτα από πρόταση του Ι.-Γ. Εϋνάρδου, ισόβιος διοικητής της Εθνικής Τράπεζας.

1851 Πρόεδρος του Δημοτικού Συμβουλίου Αθηνών.

1856 Πρόεδρος του διοικητικού συμβουλίου του Ορφανοτροφείου Χατζηκώνστα στην Αθήνα, θέση που θα διατηρήσει έως το θάνατό του.

1859 Η Εθνική αποκτά το δικαίωμα να χορηγεί ενυπόθηκα δάνεια για αστικά ακίνητα (έναρξη κτηματικής πίστης).

1861 Με πρόταση του Γ. Σταύρου δημιουργούνται στην Τράπεζα τρεις θέσεις υποδιοικητών, τις οποίες καταλαμβάνουν οι Γ. Βασιλείου, Ε. Κεχαγιάς και Μάρκος Ρενιέρης. Έναρξη χορήγησης γεωργικών δανείων με προσωπική εγγύηση (αγροτική πίστη).

1863 Στα «Ιουνιακά», στην ένοπλη εμφύλια σύγκρουση πολιτικών μερίδων της 19ης-20ής Ιουνίου στην Αθήνα, το κεντρικό κατάστημα με τα χρη-

ματικά αποθέματα της Εθνικής Τράπεζας κινδυνεύει να λεηλατηθεί. Η ικανότητα, το θάρρος και η αποφασιστικότητα του Γ. Σταύρου απέτρεψαν την καταστροφή. Νέο δάνειο 1.000.000 δραχμών της Εθνικής προς το κράτος.

1866 Η ανιψιά και βαφτισιμιά του, Φαιναρέτη, κόρη του αδελφού του Σωτήρη, παντρεύεται τον Δανό Γουλιέλμο Φουγκ, υπασπιστή του βασιλιά Γεωργίου Α΄.

1867 Με πρωτοβουλία του Γ. Σταύρου ιδρύεται το Ταμείο Συντάξεων Προσωπικού της Εθνικής Τραπέζης της Ελλάδος, ο πρώτος στη χώρα ασφαλιστικός οργανισμός εργαζομένων.

1868 Ο Γ. Σταύρος αμύνεται σθεναρά απέναντι στις υπερβολικές απαιτήσεις της κυβέρνησης (που ζητούσε έκτακτη πίστωση 100 εκατομμυρίων για να αντεπεξέλθει στις ανάγκες της στρατιωτικής προετοιμασίας για την απελευθέρωση της Κρήτης), υπερασπιζόμενος την ίδια την ύπαρξη της Τράπεζας. Τελικά η Εθνική θα δανείσει το ελληνικό κράτος με 14 εκατομμύρια δραχμές για να αντιμετωπίσει τα έκτακτα έξοδα του Κρητικού Αγώνα. Συντάσσει την ιδιόγραφη διαθήκη του (2 και 10 Οκτωβρίου), διορίζοντας εκτελεστές της τους τρεις υποδιοικητές της Εθνικής Τράπεζας Μ. Ρενιέρη, Γ. Βασιλείου και Ε. Κεχαγιά. Σύμφωνα με την τελευταία του βούληση σημαντικό μέρος της περιουσίας του επρόκειτο να αξιοποιηθεί για την ανέγερση και λειτουργία ορφανοτροφείου αρρένων στα Ιωάννινα, τη γενέτειρα πόλη του.

1869 *(31 Μαΐου).* Ο Γ. Σταύρος πεθαίνει σε ηλικία 81 ετών από καρδιακή ανακοπή μέσα στο κτίριο του καταστήματος της Εθνικής Τράπεζας όπου διέμενε. Διοικητής της Τράπεζας θα αναλάβει ο μέχρι τότε υποδιοικητής Μάρκος Ρενιέρης.

ΜΕΡΟΣ Α′

Ο ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΤΑΥΡΟΣ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΑ ΑΡΧΕΙΑΚΑ ΤΕΚΜΗΡΙΑ

Επάνω: *Τα κτίρια τα οποία στέγαζαν το Κεντρικό Κατάστημα της Εθνικής και τη Διοίκηση, πριν από την ενοποίησή τους, στα τέλη του 19ου αιώνα.*
Κάτω: *Το «Κεντρικό» της Εθνικής μετά τα εκτεταμένα έργα που πραγματοποιήθηκαν μεταξύ 1898 και 1901 για την ενοποίηση των αρχικών κτηρίων, την επέκταση και αναμόρφωσή τους.*
Υδατογραφία, έργα του Βασιλείου Χατζή. Καλλιτεχνική Συλλογή Ε.Τ.Ε.

Ο ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΤΑΥΡΟΣ ΣΤΟΝ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΤΙΚΟ ΑΓΩΝΑ

Ο Γεώργιος Σταύρος, μυημένος από καιρό στη Φιλική Εταιρεία, με το ξέσπασμα της Επανάστασης του 1821 εγκαταλείπει σχεδόν τις εμπορικές του ασχολίες στη Βιέννη και πρωτοστατεί στην ενίσχυση του Αγώνα: ενθαρρύνει τη φιλελληνική δράση, χρηματοδοτεί αποστολές πολεμοφοδίων και όπλων, διατηρεί επαφές με εμπόρους, λογίους και κληρικούς της διασποράς που υποστηρίζουν την επανάσταση, πηγαίνει στην Αγία Πετρούπολη για να συμβουλευθεί τον Ιω. Καποδίστρια «περί της φρονιμωτέρας και γενικωτέρας διευθετήσεως του αγώνος». Στις αρχές του 1824 βρίσκεται στην Πίζα και, αφού συνεννοείται με τον μητροπολίτη Ιγνάτιο, αποφασίζει να κατέλθει στην Ελλάδα για να συμμετάσχει στον Αγώνα, αψηφώντας τους κινδύνους στους οποίους εξέθετε την οικογένειά του στην Ήπειρο. Εφοδιασμένος με συστατική επιστολή του μητροπολίτη Ιγνατίου προς τον πρόεδρο του Εκτελεστικού Γεώργιο Κουντουριώτη, φθάνει τον Νοέμβριο του 1824, μέσω Ζακύνθου, στο Ναύπλιο με όπλα, πολεμοφόδια και τρόφιμα. Τον επόμενο χρόνο θα γίνει γενικός ταμίας του Εκτελεστικού, το πρώτο δημόσιο οικονομικό λειτούργημα το οποίο αναλαμβάνει μεσούσης της Επανάστασης, και θα παραμείνει στενός σύμβουλος του Γ. Κουντουριώτη μέχρι το τέλος του Αγώνα. Αυτό το διάστημα θα αναλάβει σοβαρές διπλωματικές και πολιτικοστρατιωτικές αποστολές όπως η συμμετοχή του στην εκστρατεία του Κουντουριώτη κατά του Ιμπραήμ, ο έρανος για τη συγκέντρωση χρημάτων υπέρ του Αγώνα στην Πελοπόννησο, η ματαίωση της προσπάθειας των «ορλεανιστών» της γαλλικής φατρίας να επιβάλουν ως ηγεμόνα της Ελλάδας τον ενδεκάχρονο δούκα του Nemours, γιο του δούκα της Ορλεάνης, η ειρήνευση των αντιμαχόμενων πολιτικών μερίδων και η στρατιωτική ενίσχυση του πολιορκούμενου Μεσολογγίου, όπου συμμετέχει ως χιλίαρχος με ένοπλο τμήμα πενήντα ανδρών.

Οι οικονομικές του γνώσεις, η εντιμότητά του, η εργατικότητα, η οργανωτική και πολιτική του αντίληψη εκτιμήθηκαν ιδιαίτερα από τους ηγέτες με τους οποίους συνεργάσθηκε. Άλλωστε οι συναγωνιστές συμπατριώτες του, τιμώντας την προσφορά του, τον εξέλεξαν πληρεξούσιο Στερεάς Ελλάδας-Ηπείρου στην Γ΄ Εθνοσυνέλευση στην Τροιζήνα (1827) και, μαζί με τους Αθανάσιο Τσακάλωφ και Κωνσταντίνο Ράδο, πληρεξούσιο της επαρχίας Ηπείρου στην Ε΄ Εθνοσυνέλευση του Άργους (1831).

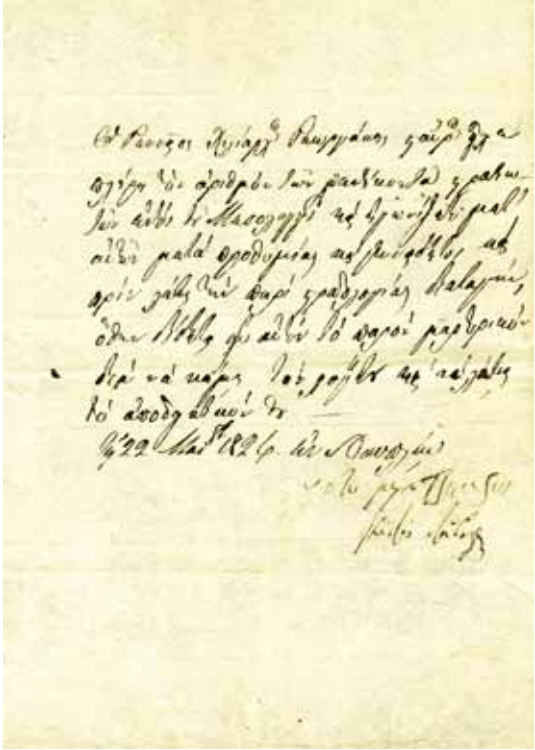

Το αποδεικτικό συμμετοχής του Γεωργίου Σταύρου στην προάσπιση της ηρωικής πόλης του Μεσολογγίου, ως επικεφαλής σώματος πενήντα οπλοφόρων. Υπογράφεται από τους οπλαρχηγούς Νότη Μπότσαρη και Κίτσο Τζαβέλα, Ναύπλιο 22 Μαΐου 1826.
Ιστορικό Αρχείο Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος, Αρχεία Διοικητών και Διευθυντών - Αρχείο Γεωργίου Σταύρου, Α1Σ2Υ1Φ1

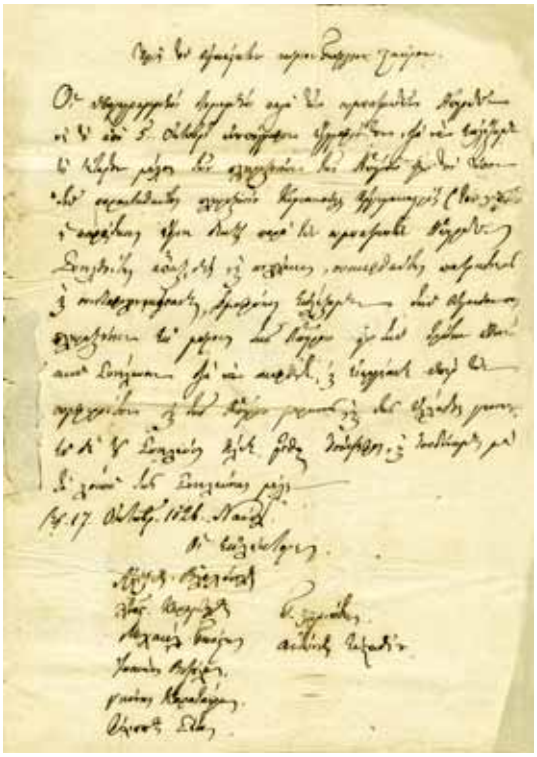

Το έγγραφο των Ηπειρωτών εκλεκτόρων που αναγγέλλουν στον Γ. Σταύρο την εκλογή του ως πληρεξουσίου στην Γ' Εθνοσυνέλευση, Ναύπλιο 17 Οκτωβρίου 1826.
Ιστορικό Αρχείο Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος, Αρχεία Διοικητών και Διευθυντών - Αρχείο Γεωργίου Σταύρου, Α1Σ2Υ1Φ8

Ο ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΤΑΥΡΟΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟ

Μετά την απελευθέρωση ο Γεώργιος Σταύρος κλήθηκε από τον κυβερνήτη Ιωάννη Καποδίστρια να συμβάλει με τις οικονομικές και τραπεζικές γνώσεις του στο δύσκολο έργο της «εκ του μηδενός» οργάνωσης και διαχείρισης της εθνικής οικονομίας. Ο Καποδίστριας, αναγνωρίζοντας τη μεγάλη του εμπειρία, την εντιμότητα και τις ικανότητές του, θα τον τοποθετήσει στις ανώτατες θέσεις του οικονομικού του επιτελείου: στην τριμελή *Επί της Οικονομίας Επιτροπή* (Υπουργείο Οικονομίας), στην τριμελή *Επί της Εθνικής Χρηματιστικής Τραπέζης Επιτροπή* και στο Οικονομικό Τμήμα του νομοθετικού σώματος, του γνωστού *Πανελληνίου*. Από τις θέσεις κυρίως στα δύο πρώτα όργανα ο Σταύρος, «καίτοι ως απλούστατον μέλος των σωματείων τούτων διορισθείς», θα εργασθεί με συνέπεια και αποφασιστικότητα για να δημιουργηθούν οι απαραίτητοι θεσμοί για τη λειτουργία της οικονομίας του νεοσύστατου κράτους και σύντομα θα αναδειχθεί βασικός παράγοντας υλοποίησης του οικονομικού προγράμματος του Κυβερνήτη, το οποίο θα διακοπεί βίαια με τη δολοφονία του, τον Σεπτέμβριο του 1831.

Σημαντική θέση στην οικονομική πολιτική του Καποδίστρια κατείχε η κυκλοφορία εθνικού νομίσματος σε συνδυασμό με την εγκαθίδρυση οργανωμένης πίστης, ώστε να σταματήσει η νομισματική αναρχία και να παταχθεί η τοκογλυφία των ιδιωτών τοκιστών. Η *Εθνική Χρηματιστική Τράπεζα* ιδρύθηκε στις 2.2.1828 ως κρατική τράπεζα που θα εξέδιδε έντοκες ομολογίες και μετοχές «επί τη προσδοκία ότι τα κεφάλαια ήθελον συρρεύσει δι' αυτής εκ πατριωτισμού εις το κενόν δημόσιον ταμείον και θα ανακουφισθώσιν αι επείγουσαι και πολλαπλαί αυτού ανάγκαι...». Παρά τη συμπαράσταση φιλελλήνων και μερικών Ελλήνων πατριωτών (Ι.-Γ. Εϋνάρδος, βασιλιάς Λουδοβίκος Α΄ της Βαυαρίας, Ιω. Καποδίστριας, Θ. Κολοκοτρώνης, Σπ. Τρικούπης κ.ά.), η «Χρηματιστική» δεν κατάφερε να προσελκύσει ικανά κεφάλαια, ενώ ως καθαρά δανειστικός οργανισμός του κράτους δεν απέκτησε ποτέ χαρακτήρα πιστωτικού ιδρύματος που θα διέδιδε το θεσμό της πίστης και θα διοχέτευε κεφάλαια στην παραγωγική διαδικασία. Όλοι οι συγκεντρωμένοι πόροι της απορροφήθηκαν στις μεγάλες ταμειακές ανάγκες του κράτους την εποχή του Καποδίστρια, λειτουργώντας έκτοτε υποτυπωδώς μέχρι τη διάλυσή της από τη βαυαρική αντιβασιλεία το 1834.

Μετά τη δολοφονία του Κυβερνήτη, ο Γεώργιος Σταύρος, μην ανήκοντας σε καμία από τις αντιμαχόμενες πολιτικές παρατάξεις, παραμερίζεται από τα δημόσια αξιώματα. Το 1835 όμως διορίζεται μέλος του Ελεγκτικού Συνεδρίου, το οποίο είχε ιδρυθεί από τον βασιλιά Όθωνα τον Σεπτέμβριο του 1833 για τον έλεγχο της δημόσιας διαχείρισης και την ομαλή λειτουργία του κρατικού μηχανισμού. Πρώτος πρόεδρός του υπήρξε ο Γάλλος οικονομολόγος Arthémond de Regny, ο οποίος είχε αποσταλεί από το γαλλικό κράτος έπειτα από πρόταση του φιλέλληνα Ιωάννη-Γαβριήλ Εϋνάρδου (Jean-Gabriel Eynard) για να οργανώσει τα δημόσια οικονομικά του νεοσύστατου ελληνικού κράτους. Στο Ελεγκτικό Συνέδριο ο Σταύρος θα εργασθεί ως ελεγκτής μέχρι το 1841, όταν θα εκλεγεί διευθυντής στην Εθνική Τράπεζα.

Έγγραφο της επί της Εθνικής Χρηματιστικής Τραπέζης Επιτροπής προς μέτοχο της Τράπεζας (Δ. Κανελόπουλος), με το οποίο τον καλεί να καταθέσει το ποσό της συμμετοχής του, στο μετοχικό κεφάλαιο, 100 δίστηλα· Αίγινα 27 Οκτωβρίου 1828. Υπογράφουν δύο μέλη της επιτροπής, ο Γ. Σταύρος και ο Ν. Σπηλιάδης.

Ιστορικό Αρχείο Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος, Αρχεία Διοικητών και Διευθυντών -
Αρχείο Γεωργίου Σταύρου, Α1Σ2Υ1Φ67

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ.

Η ΕΠΙ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Έγγραφο της επί της Οικονομίας Επιτροπής προς τη Γραμματεία Στρατιωτικών (Ναύπλιο, 11 Οκτωβρίου 1830) σχετικά με την καταβολή 570 φοινίκων στον «Γενικό Αρχηγό» του στρατού Θεόδωρο Κολοκοτρώνη. Ο πρώτος της τριμελούς επιτροπής που υπογράφει είναι ο Γ. Σταύρος.

Ιστορικό Αρχείο Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος, Αρχεία Διοικητών και Διευθυντών -
Αρχείο Γεωργίου Σταύρου, Α1Σ2Υ1Φ2

Εγκύκλιος της επί της Οικονομίας Επιτροπής με οδηγίες προς τους έκτακτους επιτρόπους και διοικητές της χώρας που αφορούν τον τρόπο με τον οποίο θα γίνουν οι δημοπρασίες για την ενοικίαση των προσόδων των εθνικών κτημάτων, Ναύπλιο 8 Δεκεμβρίου 1830. Υπογράφεται από τα τρία μέλη της επιτροπής Γ. Σταύρο, Ι. Κοντουμά και Α. Παπαδόπωλο.
Ιστορικό Αρχείο Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος, Αρχεία Διοικητών και Διευθυντών - Αρχείο Γεωργίου Σταύρου, Α1Σ2Υ1Φ2

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ.

Η ΕΠΙ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Πρὸς τοὺς κατὰ τὴν Ἐπικράτειαν Ἔκτ. Ἐπιτρόπους καὶ Διοικητάς

Η πρώτη και η τελευταία σελίδα χειρόγραφης απόφασης του Ελεγκτικού Συνεδρίου σχετικά με επιβολή ποινής για παραλαβή δεκατεσσάρων γραμματίων χωρίς υπογραφή, συνεδρίαση 14η, απόφ. 19/1.7.1835. Η απόφαση συνυπογράφεται από τον Αντιπρόεδρο του σώματος και τον ελεγκτή Γ. Σταύρο, «εκπληρούντα χρέη Γραμματέως».
Ιστορικό Αρχείο Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος, Αρχεία Διοικητών και Διευθυντών - Αρχείο Γεωργίου Σταύρου, Α1Σ2Υ1Φ10

ΤΑ ΜΕΧΡΙ ΤΗΣ ΙΔΡΥΣΕΩΣ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Συμμετοχή του Γ. Σταύρου στη Διεύθυνση της «Τράπεζας Εϋνάρδου» (1838-1840)

Κατά την περίοδο της θητείας του στο Ελεγκτικό Συνέδριο, ο Γ. Σταύρος εκτιμήθηκε ιδιαίτερα από τον πρώτο πρόεδρο του σώματος –και από το 1838 «Γενικό Επόπτη των οικονομικών του ελληνικού βασιλείου»– Arthémond de Regny, ο οποίος τον σύστησε και στον μεγάλο Ελβετό φιλέλληνα Ιωάννη-Γαβριήλ Εϋνάρδο. Εκείνα τα χρόνια ο Εϋνάρδος συμμετείχε στις ανεπιτυχείς προσπάθειες ίδρυσης τράπεζας στον νεοελληνικό χώρο, είτε μόνος του είτε με τον αγγλικό οίκο Wright ή με Ολλανδούς κεφαλαιούχους. Από το 1838 παραχώρησε κεφάλαια 300.000 φράγκων στους Regny και Σταύρο για να προεξοφλούν εμπορικά γραμμάτια στην αθηναϊκή αγορά με τόκο 8%. Η συνεργασία αυτή των τριών ανδρών είχε ως αποτέλεσμα τη δημιουργία προεξοφλητικού γραφείου, γνωστού ως «Τράπεζα Εϋνάρδου», το οποίο κατάφερε να λειτουργήσει ικανοποιητικά, να περιορίσει την τοκογλυφία και να δημιουργήσει το κατάλληλο κλίμα για την ίδρυση ενός πιστωτικού ιδρύματος στον ελληνικό χώρο.

Προετοιμασία ίδρυσης της Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος (1841)

Στις 30 Μαρτίου 1841 δημοσιεύεται ο νόμος «περί συστάσεως Εθνικής Τραπέζης» και στις 8 Απριλίου τα βασιλικά διατάγματα «περί εγκρίσεως του κανονισμού» και «περί διορισμού επιτροπής επιφορτισμένης τας προετοιμαστικάς εργασίας της Εθνικής Ελληνικής Τραπέζης». Στην εξαμελή αυτή επιτροπή –τρία τακτικά και τρία αναπληρωματικά μέλη– συμμετέχει ο Γ. Σταύρος ως αναπληρωτής του προέδρου του Ελεγκτικού Συνεδρίου Ν. Σιλήβεργου και αναλαμβάνει δραστικό ρόλο στην προετοιμασία της Τράπεζας. Η Επιτροπή εργάσθηκε πυρετωδώς από τις 13 Απριλίου για να λύσει μια σειρά διαδικαστικά και τεχνικά θέματα και να προετοιμάσει την προκαταρκτική γενική συνέλευση των μετόχων που θα αποφάσιζε τη λειτουργία της Τράπεζας.
Στις 17 Νοεμβρίου 1841, στην 4η συνεδρίαση της προκαταρκτικής Γενικής Συνέλευσης των Μετόχων στην Αθήνα, ο Γ. Σταύρος εκλέγεται παμψηφεί πρώτος διευθυντής της Εθνικής Τράπεζας. Η Εθνική Τράπεζα θα ξεκινήσει τις λειτουργίες της στις 22 Ιανουαρίου 1842 στη νοικιασμένη οικία του Γ. Σταύρου στην Αθήνα, όταν θα έχει εξασφαλίσει καταβεβλημένο μετοχικό κεφάλαιο 3.402.000 δρχ., που αντιστοιχούσε σε 3.402 μετοχές των 1.000 δρχ., από το προβλεπόμενο συνολικό των 5.000.000 δρχ. Στους πρώτους μετόχους της Τράπεζας, εκτός από τον Γ. Σταύρο και την ελληνική κυβέρνηση –η οποία είχε εγγραφεί για 1.000 μετοχές– συγκαταλέγονταν ο πατέρας του Όθωνα βασιλιάς Λουδοβίκος Α΄ της Βαυαρίας, ο Ι.-Γ. Εϋνάρδος, οι αδελφοί Ρότσιλδ, ο Ν. Ζωσιμάς, ο Κ. Βράνης, ο Θ. Ράλλης, ο Κ. Τοσίτσας, ο Α. Γραφ, ο Α. Ρουζιού, ο Χρ. Παραμυθιώτης, ο Ιω. Μακρυγιάννης, ο Ρήγας Παλαμήδης, ο Εμμ. Μεστενές, ο Κ. Δουρούτης, ο Χριστόδουλος Ευθυμίου, ο Γ. Λεβίδης, κ.ά.

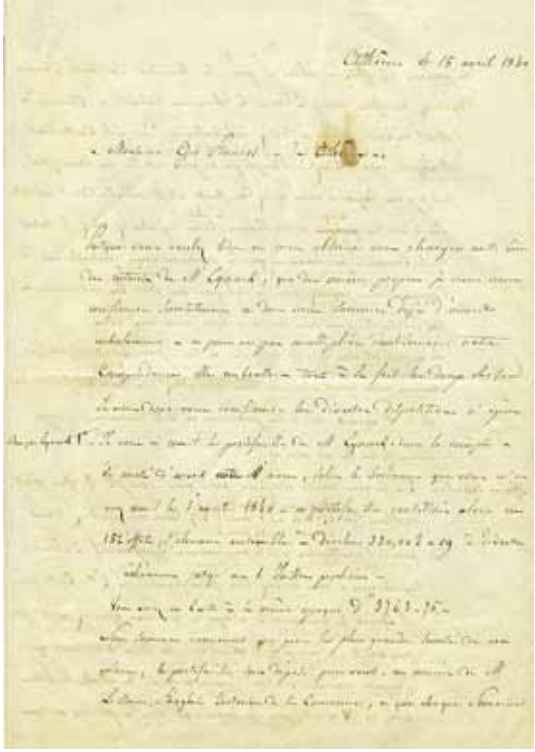

Η πρώτη σελίδα επιστολής του Arthémond de Regny με την οποία παραδίδει στον Γ. Σταύρο την αποκλειστική διαχείριση του προεξοφλητικού γραφείου του Εϋνάρδου, Αθήνα 15.4.1840.
Ιστορικό Αρχείο Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος, Αρχεία Διοικητών και Διευθυντών - Αρχείο Γεωργίου Σταύρου, Α1Σ2Υ1Φ23

Το έγγραφο της Γραμματείας (Υπουργείου) επί των Εσωτερικών με το οποίο ανακοινώνεται η αναπλήρωση του προέδρου του Ελεγκτικού Συνεδρίου Ν. Σιλήβεργου στην «επί των προετοιμασιών της Εθνικής Τραπέζης Επιτροπή» από τον Γ. Σταύρο, Αθήνα 1.7.1841.
Ιστορικό Αρχείο Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος, Αρχεία Διοικητών και Διευθυντών -Αρχείο Γεωργίου Σταύρου, Α1Σ2Υ1Φ27

Η ΙΔΡΥΣΗ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ

ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ.

ΑΡΙΘ. 6. 1841 ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ, 30 Μαρτίου.

ΔΙΑΤΑΓΜΑ

Περί τοῦ Κανονισμοῦ τῆς Ἐθνικῆς Ἑλληνικῆς Τραπέζης.

ΟΘΩΝ

ΧΑΡΙΣ ΘΕΟΥ

ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ.

ΟΘΩΝ

ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ

Τῆς Ἐθνικῆς Ἑλληνικῆς Τραπέζης.

Η πρώτη σελίδα της Εφημερίδος της Κυβερνήσεως, *φ. 6, της 30ής Μαρτίου 1841, όπου δημοσιεύεται ο νόμος «Περί συστάσεως Εθνικής Τραπέζης».*
Ιστορικό Αρχείο Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος, Αρχεία Διοικητών και Διευθυντών -
Αρχείο Γεωργίου Σταύρου, Α1Σ2Υ1Φ30

Η πρώτη σελίδα με το κείμενο του βασιλικού διατάγματος «Περί του Κανονισμού της Εθνικής Ελληνικής Τραπέζης», με τα εννέα πρώτα άρθρα του κανονισμού, από την Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, *φ. 8, της 11ης Απριλίου 1841.*
Ιστορικό Αρχείο Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος, Αρχεία Διοικητών και Διευθυντών -
Αρχείο Γεωργίου Σταύρου, Α1Σ2Υ1Φ30

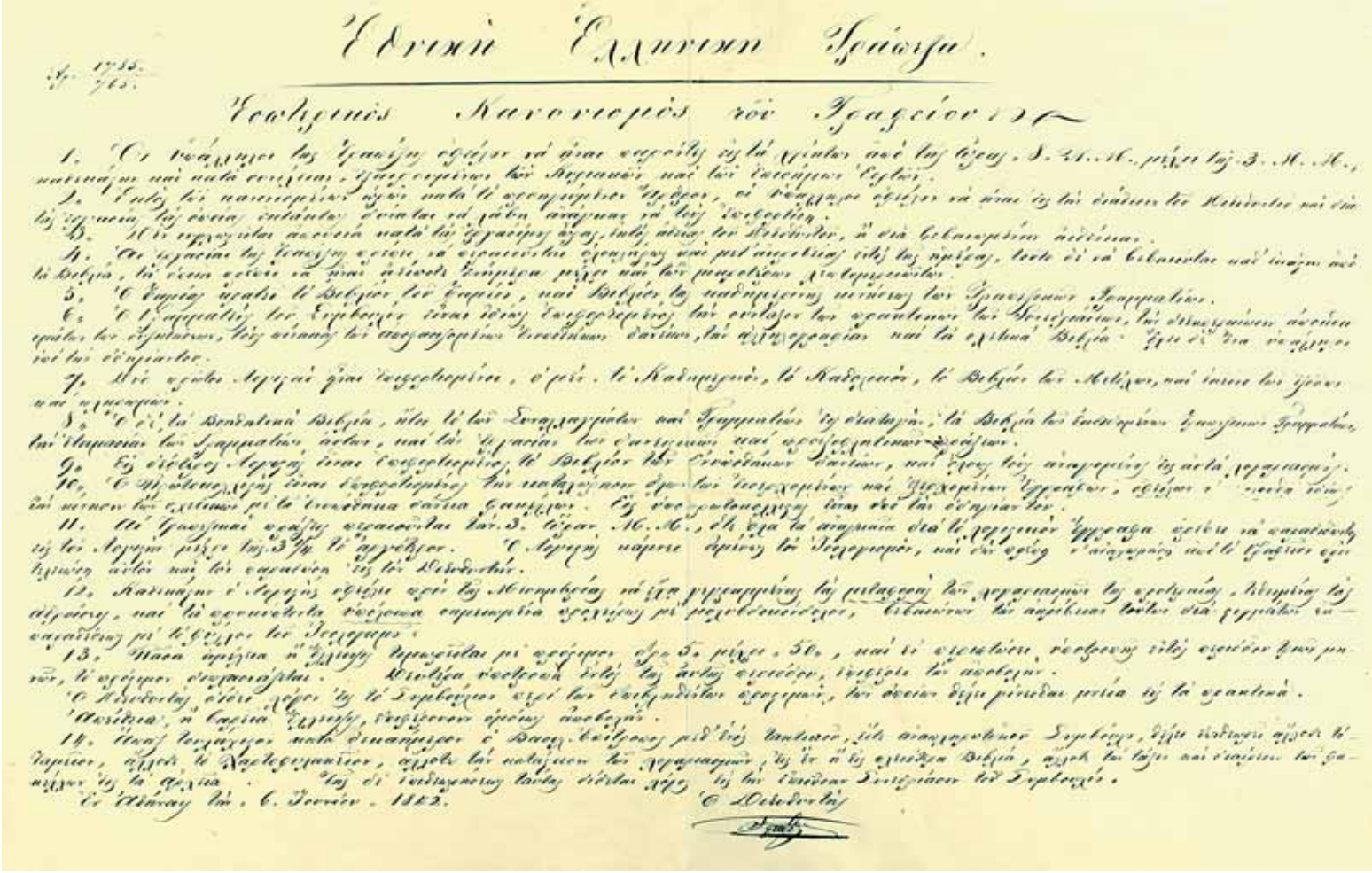

Εθνική Ελληνική Τράπεζα.

Εσωτερικός Κανονισμός του Γραφείου

Ο πρώτος εσωτερικός κανονισμός λειτουργίας του καταστήματος της Εθνικής Τράπεζας, υπογεγραμμένος από τον πρώτο διευθυντή της Γ. Σταύρο, Αθήνα 6.6.1842.

Ιστορικό Αρχείο Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος, Καταστατικά-κανονισμοί-οργανισμοί, Α1Σ1

ΠΡΟΝΟΙΕΣ ΤΟΥ Γ. ΣΤΑΥΡΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΙΔΙΑΙΤΕΡΗ ΠΑΤΡΙΔΑ ΤΟΥ, ΤΑ ΙΩΑΝΝΙΝΑ

Ο Γ. Σταύρος με τη διαθήκη του (1868) δώρισε στην πόλη των Ιωαννίνων, που ήταν τότε υπό οθωμανική κατοχή, το οικόπεδο της άλλοτε λαμπρής πατρικής κατοικίας του και το σεβαστό, για την εποχή εκείνη, χρηματικό ποσό των 40.000 δραχμών καθώς και 65 μετοχές της Εθνικής Τράπεζας, για να ανεγερθεί και να λειτουργήσει ορφανοτροφείο αρρένων με σκοπό την ηθική αγωγή των ορφανών και την εκμάθηση βιοποριστικών χειρωνακτικών επαγγελμάτων.

Με την επιμονή των εκτελεστών της διαθήκης του, στενών συνεργατών του στην Τράπεζα, Μ. Ρενιέρη, Ε. Κεχαγιά και Γ. Βασιλείου, οι οποίοι είχαν συντάξει, το 1870, και τον κανονισμό λειτουργίας του Ορφανοτροφείου, λύθηκε σειρά προβλημάτων που είχαν να κάνουν με την οθωμανική γραφειοκρατία. Τελικά ο κανονισμός εγκρίθηκε από τον σουλτάνο Αβδούλ Χαμίτ στο τέλος του 1876 και μέχρι το 1880 είχαν αγορασθεί ή εξασφαλισθεί τα παρακείμενα ακίνητα, ώστε το οικοδόμημα να διαθέτει ευρύ προαύλιο.

Σύμφωνα με τον νέο, τροποποιημένο κανονισμό, το Ορφανοτροφείο διοικούνταν από τοπικό συμβούλιο με πρόεδρο τον εκάστοτε μητροπολίτη Ιωαννίνων, δεχόταν υγιή ορθόδοξα ορφανά ελληνόπουλα 8-12 ετών, κυρίως από την πόλη ή την επαρχία Ιωαννίνων, καθώς και υποτρόφους που κατέβαλλαν τα τροφεία και τα δίδακτρα. Η εκπαίδευση περιλάμβανε, από το πρωί μέχρι τις 10 π.μ., τα βασικά γράμματα: γραφή, ανάγνωση, αριθμητική, χριστιανική διδασκαλία, ιχνογραφία. Στη συνέχεια, μέχρι το απόγευμα, διδασκαλία «μάλλον βιοποριστικών τεχνών υπό ειδημόνων και εμπείρων τεχνητών».

Η κατασκευή του κτηρίου άρχισε την άνοιξη του 1882, ο θεμέλιος λίθος τέθηκε στις 4 Ιουλίου 1882 και ολοκληρώθηκε στις 27 Ιουνίου 1886. Την αρχιτεκτονική μελέτη του οικοδομήματος εκπόνησαν οι αρχιτέκτονες της Εθνικής Τράπεζας Θεόδωρος Ν. Τόμπρος και Ιωάννης Δέδες, με επιβλέποντα αρχιτέκτονα του όλου έργου τον Θ. Ν. Τόμπρο. Παράλληλα οι επίτροποι του Ορφανοτροφείου προσέλαβαν τον πολωνικής καταγωγής «αρχιμηχανικό» της οθωμανικής κυβέρνησης στα Ιωάννινα Σιγισμούνδο Μινέικο (S. Mineyko) για να επιβλέπει την ακριβή εκτέλεση του σχεδίου και τη στερεότητα του κτηρίου.

Το Ορφανοτροφείο λειτούργησε, με διακοπές, από το 1887 έως το 1980, οπότε μετεξελίχθηκε σε φορέα στήριξης επιστημονικών-εκπαιδευτικών προσπαθειών των άπορων νέων της περιοχής.

ΤΟ ΟΡΦΑΝΟΤΡΟΦΕΙΟ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΣΤΑΥΡΟΥ ΣΤΑ ΙΩΑΝΝΙΝΑ

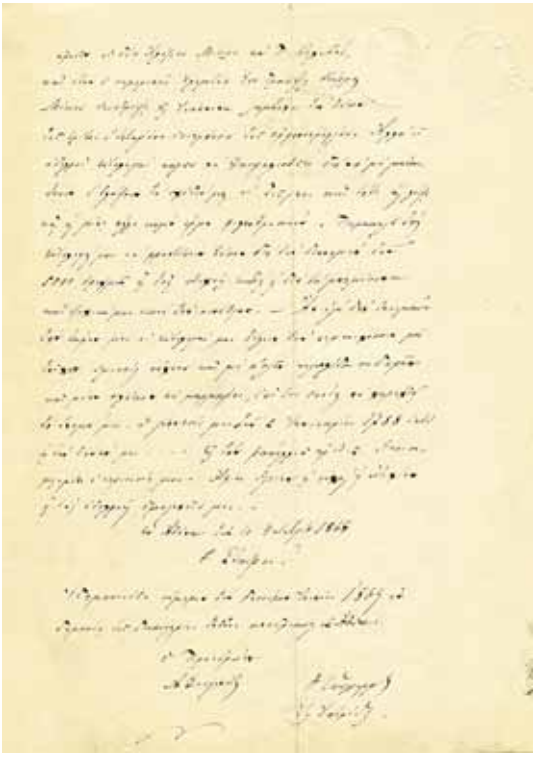

Η πρώτη και η τελευταία σελίδα από τη διαθήκη του Γεωργίου Σταύρου, η οποία συντάχθηκε στις 2 και 10 Οκτωβρίου 1868.
Από «ακριβές και όμοιον αντίγραφον» του Πρωτοδικείου Αθηνών που δημοσιεύθηκε στις 2 Ιουνίου 1869.
Ιστορικό Αρχείο Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος, Αρχεία Διοικητών και Διευθυντών - Αρχείο Γεωργίου Σταύρου, Α1Σ2Υ1Φ59

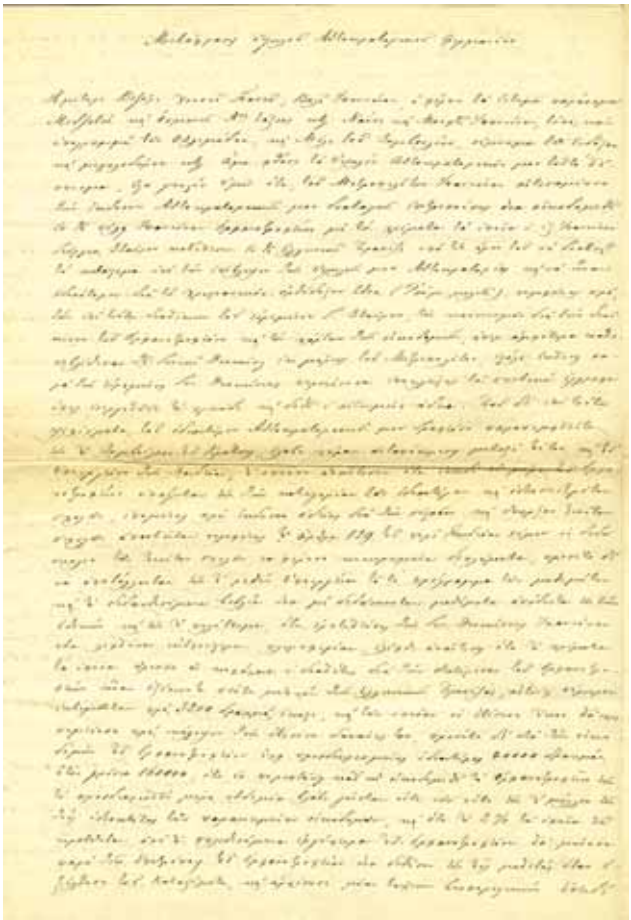

Η πρώτη και η τελευταία σελίδα από τη μετάφραση του υψηλού αυτοκρατορικού φιρμανιού του σουλτάνου Αβδούλ Χαμίτ, με το οποίο επιτράπηκε η ίδρυση του Ορφανοτροφείου Γ. Σταύρου. Το κείμενο φέρει ημερομηνία 31 Δεκεμβρίου 1876, υπογράφεται από τον διερμηνέα του ελληνικού προξενείου Νικόλαο Μακρή, ενώ το γνήσιο της υπογραφής του διερμηνέα επικυρώνεται από τον Έλληνα Γενικό Πρόξενο στα Ιωάννινα Α. Λόντο.
Ιστορικό Αρχείο Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος, Αρχεία Διοικητών και Διευθυντών - Αρχείο Γεωργίου Σταύρου, Α1Σ2Υ1Φ61

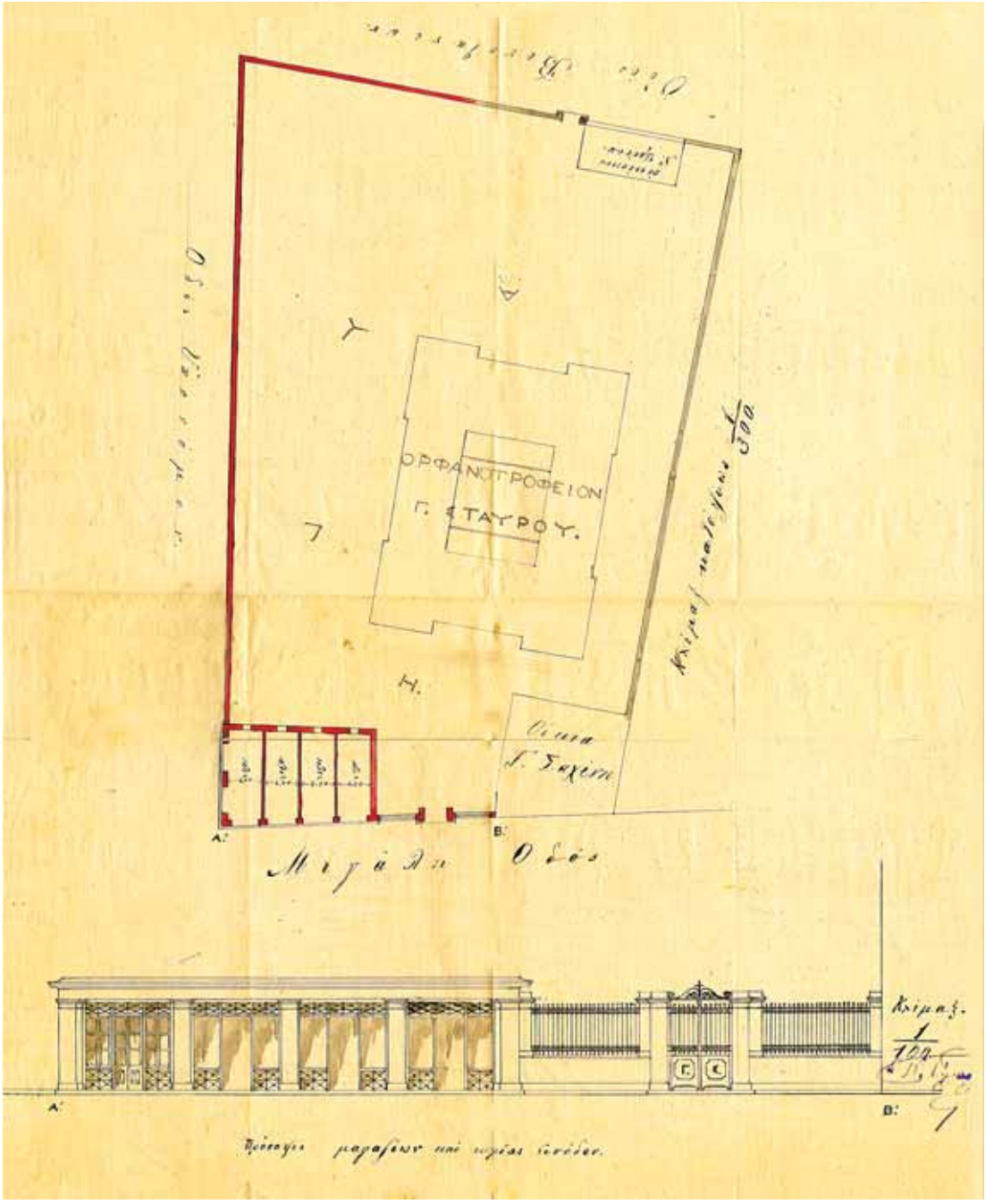

Το σχέδιο με τα όρια του οικοπέδου, σε κλίμακα 1 προς 300, και η οριοθέτηση σ' αυτό του Ορφανοτροφείου Γ. Σταύρου στα Ιωάννινα. Επίσης είναι σχεδιασμένα, σε κλίμακα 1 προς 100, οι προσόψεις των καταστημάτων στη «Μεγάλη Οδό», τα κιγκλιδώματα της περίφραξης της πρόσοψης και η σιδερένια εξώπορτα που στα δύο φύλλα της φέρει τα αρχικά «Γ.Σ.».
Ιστορικό Αρχείο Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος, Αρχεία Διοικητών και Διευθυντών - Αρχείο Γεωργίου Σταύρου, Α1Σ2Υ1Φ65

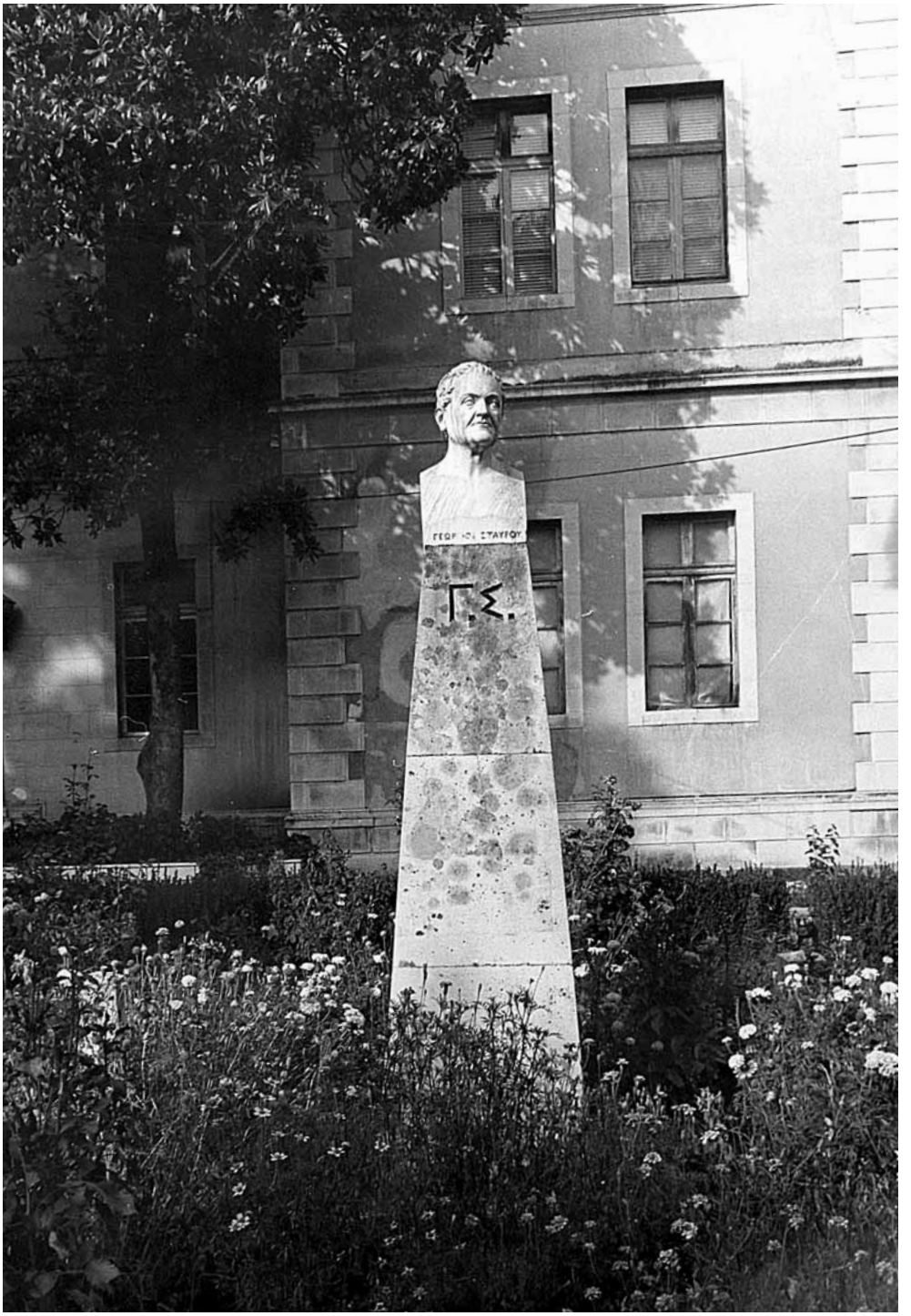

Τμήμα του κήπου και του κτηρίου του Ορφανοτροφείου Γ. Σταύρου στα Ιωάννινα με την προτομή του ευεργέτη. Φωτογραφία της δεκαετίας του 1960.
Ιστορικό Αρχείο Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος, Φωτογραφικό Αρχείο, Α1Σ1Υ1Φ1

ΜΕΡΟΣ Β′

Η ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΤΟΥ ΧΑΡΤΟΝΟΜΙΣΜΑΤΟΣ

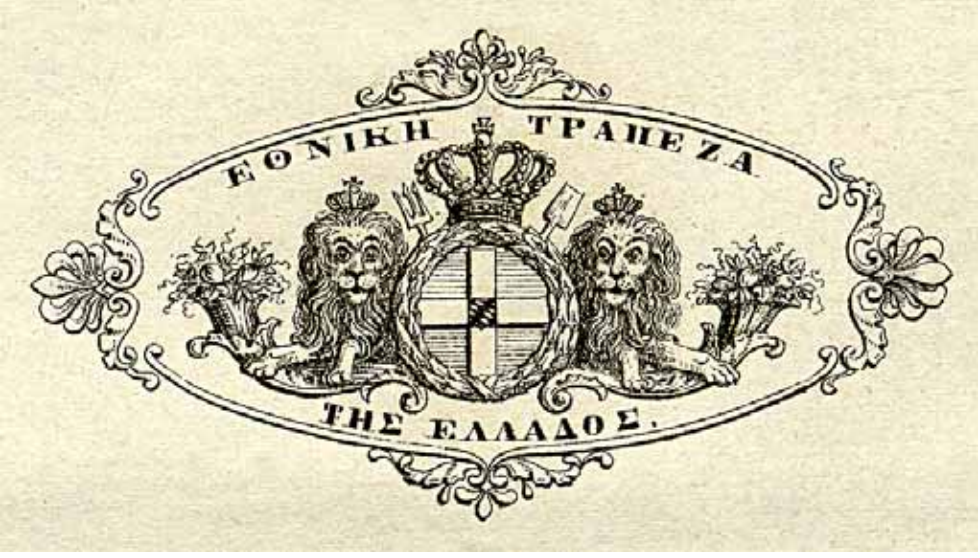
ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ
ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ.

ΤΑ ΜΕΤΕΩΡΑ ΒΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ ΤΟΥ ΧΑΡΤΟΝΟΜΙΣΜΑΤΟΣ

Η εισαγωγή, για πρώτη φορά, του χαρτονομίσματος ως συναλλακτικού μέσου υπήρξε δύσκολη διαδικασία σε όλες τις εποχές και σε όλες τις κοινωνίες όταν αυτό επιχειρήθηκε. Πράγματι ο μέσος άνθρωπος από το ξεκίνημα της εκχρηματισμένης οικονομίας συνήθισε να χρησιμοποιεί ως συναλλακτικό μέσο το μεταλλικό το οποίο διέθετε εσωτερική αξία (valeur intrinsèque). Το πέρασμα στη χρήση του χαρτονομίσματος και η εμπέδωση της πίστης σ' αυτό γνώρισαν φάσεις δύσκολες και χρειάστηκαν λεπτοί χειρισμοί για τη γενίκευση της χρήσης του. Στην περίπτωση της νεότερης Ελλάδας τα πράγματα παρουσίασαν πρόσθετες δυσκολίες.

Επί τέσσερις αιώνες, στη διάρκεια της οθωμανικής κατοχής, για τους Έλληνες δεν υπάρχει *εθνικό νόμισμα*, ο γενικός πληθυσμός είναι ελάχιστα ενταγμένος σε μια εκχρηματισμένη οικονομία, στο χώρο δε της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας κυκλοφορούσε πανσπερμία νομισμάτων, πέραν των οθωμανικών.

Παρ' όλα αυτά, πολύ νωρίς, από τον δεύτερο χρόνο της Επανάστασης για την απελευθέρωση της Ελλάδας, οι πρώτες εθνικές συνελεύσεις και η εκτελεστική εξουσία, που αναδύονται από τις επαναστατικές διαδικασίες, θα προχωρήσουν στην έκδοση ομολογιών και κρατικών γραμματίων, με στόχο να υπηρετήσουν πολλαπλές ανάγκες: τις ανάγκες του Αγώνα πρώτα από όλα, τις λειτουργικές ανάγκες της εμβρυώδους κρατικής υπόστασης, και την ανταμοιβή, σε ένα απροσδιόριστο μέλλον, των αγωνιζόμενων Ελλήνων.

Μοναδικό αντίκρισμα, ομολογιών και κρατικών γραμματίων, είναι ο πατριωτισμός των Ελλήνων, οι οποίοι δέχονται να ανταλλάξουν τα αποθησαυρισμένα οθωμανικά ή άλλα νομίσματα που διέθεταν με την υπόσχεση ότι θα αποζημιωθούν, όταν ελευθερωθεί η Ελλάδα, κυρίως με εθνικά κτήματα.

Οι ομολογίες και τα κρατικά γραμμάτια, αν και δεν αποτελούν χαρτονομίσματα με την αυθεντική έννοια του όρου, μπορούν να χαρακτηριστούν και συναλλακτικά μέσα, εφόσον οι διατάξεις που τα συστήνουν προβλέπουν ότι αυτά είναι δεκτά από τα ταμεία, προτιμούνται για την αγορά εθνικών κτημάτων και είναι δεκτά στα *συναλλάγματα*. Η κυκλοφορία των κρατικών αυτών γραμματίων θα επεκταθεί πέραν της επαναστατικής περιόδου και στην καποδιστριακή περίοδο και τα πρώτα χρόνια της βασιλείας του Όθωνα.

Η ΠΡΟΣΩΡΙΝΗ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Μετά τα νικηφόρα αποτελέσματα του πρώτου έτους της Επανάστασης άρχισε τις εργασίες της στην Επίδαυρο, στις 20 Δεκεμβρίου 1821, η Α΄ Εθνοσυνέλευση των επαναστατημένων Ελλήνων, η οποία διακήρυξε την *«πολιτικήν ύπαρξιν και ανεξαρτησίαν»* του ελληνικού έθνους. Η Α΄ Εθνοσυνέλευση της Επιδαύρου (20.12.1821-15.1.1822), μεταξύ άλλων, ψήφισε το πρώτο σύνταγμα, το «Προσωρινόν Πολίτευμα της Ελλάδος», το οποίο καθόριζε ότι η Προσωρινή «Διοίκησις» αποτελείται από δύο σώματα, το *Βουλευτικό* και το *Εκτελεστικό*. Με θέσπισμα της Εθνοσυνέλευσης της 15ης Ιανουαρίου 1822 εκλέχθηκαν οι πρόεδροι των σωμάτων: του Βουλευτικού ο Δημήτριος Υψηλάντης και του Εκτελεστικού ο Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος· ενώ με πράξη του Εκτελεστικού της ίδιας ημέρας διορίσθηκε η πρώτη κυβέρνηση, η οποία περιελάμβανε οκτώ υπουργεία –μινιστέρια– με επικεφαλής τους:

- Θεόδωρο Νέγρη, αρχιγραμματέα της Επικρατείας, μινίστρο των Εξωτερικών Υποθέσεων και πρόεδρο του Συμβουλίου των Μινίστρων,
- Ιωάννη Κωλέττη, μινίστρο των Εσωτερικών,
- Πανούτσο Νοταρά, μινίστρο της Οικονομίας,
- Νότη Μπότσαρη, μινίστρο του Πολέμου,
- Τριμελή Επιτροπή στο Μινιστέριο των Ναυτικών,
- Θεόδωρο Βλάσιο, μινίστρο Δικαίου,
- Ιωσήφ, επίσκοπο Ανδρούσης, μινίστρο των Θρησκευτικών,
- Λάμπρο Νάκο, μινίστρο της Αστυνομίας.

Αμέσως η επαναστατική διοίκηση, για να εξασφαλίσει πόρους για τη διεξαγωγή του Αγώνα, κατέφυγε σε εσωτερικό δανεισμό με την έκδοση χρεωστικών ομολογιών όπως το σύστημα των γαλλικών επαναστατικών assignats. Οι ομολογίες αυτές εκδόθηκαν σύμφωνα με τον πρώτο νόμο της 18ης Ιανουαρίου 1822 και είχαν νομισματική μονάδα τα τουρκικά γρόσια της εποχής, τα οποία ήταν το κύριο νόμισμα σε κυκλοφορία στον οθωμανοκρατούμενο, ακόμη, αλλά επαναστατημένο ελλαδικό χώρο.

Ἀριθ. 1 τοῦ Κώδικος τῶν νόμων.

ΠΡΟΣΩΡΙΝΗ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΤΟ ΒΟΥΛΕΥΤΙΚΟΝ ΣΩΜΑ ΕΘΕΣΠΙΣΑΤΟ :

Διά τὴν ἐπικειμένην ἀνάγκην τοῦ νὰ οἰκονομηθῶσιν αἱ μεγάλαι χρηματικαὶ χρείαι τῆς Διοικήσεως·

Διά τὴν παρούσαν Ἑλλειψιν χρημάτων ἀπὸ τὸ ταμεῖον, καὶ διὰ τὴν βραδύτητα τῶν εἰσπράξεων ἐν καιρῷ ἀνωτερικοῦ πολέμου·

§ α'. Θέλει λεχθῆ δάνειον πέντε μιλιουνίων γροσίων.

§ β'. Τὸ δάνειον αὐτὸ θέλει διαιρεθῆ εἰς πέντε κλάσεις, ἤτοι :

α'.	κλάσις	γρόσια	1.000.000
β'.	»	»	1.125.000
γ'.	»	»	1.000.000
δ'.	»	»	1.000.000
ε'.	»	»	875.000

§ γ'. Ἡ πρώτη κλάσις θέλει διαιρεθῆ εἰς χιλίας ὁμολογίας, ἀνὰ χίλια γρόσια, ἡ δευτέρα εἰς χιλίας πεντακοσίας, ἀνὰ ἑπτακόσια πενήντα, ἡ τρίτη εἰς δύο χιλιάδας, ἀνὰ πεντακόσια, ἡ τετάρτη εἰς τέσσαρας χιλιάδας ὁμολογίας, ἀνὰ διακόσια πενήντα, καὶ ἡ πέμπτη εἰς ἑκατὸν χιλιάδας ἑπτακόσια πενήκοντα, ἀνὰ ἑκατὸν γρόσια ἑκάστη.

§ δ'. Ἡ ὅλη ποσότης τοῦ δανείου θέλει ἐξοφληθῆ εἰς τρία ἔτη, ἀνὰ ἓν τρίτον ἐξ ἑκάστης κλάσεως κατ' ἔτος.

§ ε'. Προσδιορίζεται τόκος ἑκατὸ τὰ ἑκατὸν διὰ τὸ ρηθὲν δάνειον, καὶ θέλει πληρώνεται ἀπὸ τὸ ταμεῖον εἰς τὸ τέλος ἑκάστης ἐξαμηνίας.

§ ς'. Αἱ ὁμολογίαι αὐτοῦ τοῦ δανείου ὄχι μόνον εἶναι δεκταὶ εἰς τὸ ταμεῖον ἀντὶ μετρητῶν διὰ τὴν ἀγορὰν ἐθνικῶν κτημάτων, ἀλλὰ καὶ οἱ προσφέροντες αὐτὰς προτιμῶνται ἀπὸ τοὺς προσφέροντας μετρητὰ διὰ αὐτὸ τὸ τέλος.

§ ζ'. Αἱ αὐταὶ ὁμολογίαι πραγματεύονται καὶ εἶναι δεκταὶ εἰς τὰ συναλλάγματα.

§ η'. Θέλει προσδιορισθῆ κάθε ἰδιαίτερος δ' αὐτὸ τὸ δάνειον, ἐνῷ θέλουν φυλάττονται τὰ ἀπαράλλακτα ἀντίτυπα τῶν ὁμολογιῶν κατὰ κλάσιν καὶ κατὰ τάξιν.

§ θ'. Αἱ ὁμολογίαι θέλουν φέρει τὰς ὑπογραφὰς τοῦ Προέδρου τοῦ Ἐκτελεστικοῦ σώματος, τοῦ Ἀρχιγραμματέως τῆς Ἐπικρατείας καὶ τοῦ Μινίστρου τῆς Οἰκονομίας.

§ ι'. Ὁ Μινίστρος τῆς Οἰκονομίας θέλει λάβει τὰ ἀναγκαῖα μέτρα διὰ τὸν ἀσφαλέστερον σχηματισμὸν τῶν ἀνωτέρω ὁμολογιῶν, τὴν διανομὴν αὐτῶν καὶ ἐν γένει διὰ τὴν ἀκριβῆ ἐκτέλεσιν τοῦ παρόντος θεσπίσματος, τὸ ὁποῖον θέλει ἐκδοθῆ διὰ τύπων καὶ καταγραφῆ εἰς τὸν Κώδικα τῶν νόμων.

Ἐν Ἐπιδαύρῳ, τῇ ιη' Ἰανουαρίου ,αωκβ'.

Ὁ Ἀντιπρόεδρος

Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης.

Ὑπογράφεται ὁ Πρῶτος γραμματεὺς τοῦ Βουλευτικοῦ

Ἰω. Σκενδελίδης.

Ἐπικυροῦται

Ἀ. Μαυροκορδάτος, Πρόεδρος.

Ὁ Ἀρχιγραμματεὺς τῆς Ἐπικρατείας, Μινίστρος τῶν ἐξωτερικῶν ὑποθέσεων, Πρόεδρος τοῦ συμβουλίου τῶν Μινίστρων

Θ. Νέγρης.

Το κείμενο του πρώτου νόμου του Βουλευτικού Σώματος που θεσπίζει την έκδοση των ομολογιών. Μετά τη σύγκληση της Α΄ Εθνοσυνέλευσης και τον ορισμό της Προσωρινής Διοικήσεως της Ελλάδος, *ο πρώτος νόμος της 18.1.1822 αφορούσε το εσωτερικό δάνειο «των πέντε μιλιουνίων γροσίων», το οποίο θα εξασφαλιζόταν με την κυκλοφορία των ομολογιών της Επανάστασης. Με το δάνειο αυτό η Προσωρινή Διοίκηση θα αντιμετώπιζε τις πρώτες ανάγκες του απελευθερωτικού αγώνα.*

Από την έκδοση Αρχεία της Ελληνικής Παλιγγενεσίας, Βουλή των Ελλήνων, τόμος Α΄, Αθήνα 1857, επανέκδοση 1971, σ. 147-148

Ο Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος (1791-1865). Φαναριώτης πολιτικός, ηγετική φυσιογνωμία της Επανάστασης, ο οποίος εξελέγη πρόεδρος του Εκτελεστικού από την Α΄ Εθνοσυνέλευση της Επιδαύρου και με την ιδιότητά του αυτή υπέγραφε τις ομολογίες *της Προσωρινής Διοικήσεως.*

Χαρακτικό του φιλέλληνα Βαυαρού καλλιτέχνη Καρλ Κρατσάιζεν (K. Krazeisen).

Ιστορικό Αρχείο Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος, Συλλογή χαρακτικών του Κ. Κρατσάιζεν

Ο Πανούτσος Νοταράς (1752-1849). Από τις κορυφαίες πολιτικές μορφές της Επανάστασης. Υπουργός, μινίστρος της Οικονομίας το 1822, πρόεδρος τριών εθνοσυνελεύσεων και πρόεδρος του Εκτελεστικού το 1827, υπέγραφε τις ομολογίες της Προσωρινής Διοικήσεως ως μινίστρος της Οικονομίας. *Έγχρωμο χαρακτικό του Adam Friedel.*

Από Ιδιωτική Συλλογή

Η ΕΘΝΙΚΗ ΧΡΗΜΑΤΙΣΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ

Με τη λήξη των εχθροπραξιών του απελευθερωτικού αγώνα και την άφιξη στην Ελλάδα του Ιωάννη Καποδίστρια στις 12 Ιανουαρίου 1828, στην Αίγινα, ο Κυβερνήτης βρίσκεται αντιμέτωπος με τα τεράστια οικονομικά προβλήματα που έχει αφήσει πίσω του ο οκτάχρονος πόλεμος για την ανεξαρτησία.

Στο διάστημα που μεσολαβεί από την άφιξή του μέχρι τη δολοφονία του, τον Σεπτέμβριο του 1831, ο Καποδίστριας προσπαθεί με σειρά μέτρων να θέσει τις βάσεις ενός σύγχρονου, για την εποχή, συστήματος διαχείρισης των δημόσιων οικονομικών και να αντιμετωπίσει τις πιεστικές ανάγκες για την ανακούφιση του επαναστατημένου πληθυσμού, ο οποίος σχεδόν για οκτώ χρόνια έχει εγκαταλείψει κάθε παραγωγική διαδικασία, καθώς και για τη σύσταση εκ του μηδενός διοίκησης, στρατού και παραγωγικού μηχανισμού.

Είκοσι μία ημέρες μετά την εγκατάστασή του στην Αίγινα, με το Ζ′ (7ο) ψήφισμα της 2ας Φεβρουαρίου 1828 συστήνει την *Εθνικήν Χρηματιστικήν Τράπεζαν* ως τον πρώτο οικονομικό θεσμό με τον οποίο φιλοδοξούσε να πετύχει εισροή κεφαλαίων: «Επί τη προσδοκία ότι τα κεφάλαια ήθελον συρρεύσει δι' αυτής εκ πατριωτισμού εις το κενόν δημόσιον ταμείον και θα ανακουφισθώσιν αι επείγουσαι και πολλαπλαί αυτού ανάγκαι...». Οι μέτοχοι μπορούν να συνεισφέρουν κεφάλαια, όχι μόνο σε χρήμα αλλά και «προσφέροντες εις αυτήν προϊόντα, τα οποία ημπορούν να πωληθούν εις ξένους τόπους». Τα εισρέοντα κεφάλαια θα έχουν 8% ετήσιο τόκο και μπορούν να αποσυρθούν μετά ένα έτος, εν μέρει ή ολικώς, με προειδοποίηση ενός μηνός. Με τα αποδεικτικά που θα παραλαμβάνουν οι μέτοχοι μπορούν να αγοράζονται: πρόσοδοι της επικράτειας, εθνικά φθαρτά κτήματα, να υποθηκεύονται, όταν εκδοθεί ο σχετικός νόμος, να αγοράζονται εθνικές γαίες. Την Τράπεζα διευθύνουν ο πρόβουλος του επί της Οικονομίας τμήματος του Πανελληνίου, και δύο συνεργάτες οριζόμενοι από τον Κυβερνήτη. Στις 5 Φεβρουαρίου διορίζονται μέλη της *επί της Διευθύνσεως του Ταμείου Επιτροπής* ο Αλέξανδρος Κοντόσταυλος και ο Γεώργιος Σταύρος. Στις 7 Φεβρουαρίου διορίζεται ο Ιωάννης Δομπόλης ταμίας της Ελλάδος, από την επί της διευθύνσεως του Ταμείου επιτροπή.

Την επόμενη μέρα ο Κυβερνήτης με διάταγμά του προσδιορίζει τις *ισοτιμίες* των ξένων νομισμάτων που κυκλοφορούν προς το γρόσι και στις 18 Φεβρουαρίου δημοπρατούνται όλες οι *πρόσοδοι* της επικράτειας.

Αριθ. 105. ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ.

Ψηφ Ζ· Ο ΚΥΒΕΡΝΗΤΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ακούσας καὶ τὴν γνώμην τοῦ Πανελληνίου,

Ψηφίζει.

Ἄρθρον 1.

Συσταίνεται Χρηματιστικὴ Τράπεζα (Banque).

Ἄρθ. 2.

Τὰ κεφάλαια τῆς Χρηματιστικῆς ταύτης Τραπέζης σύγκεινται ἀπὸ τὰς διαφόρους ποσότητας, τὰς ὁποίας οἱ μέτοχοι της (actionnaires) θέλουν καταθέσει εἰς αὐτὴν, διὰ νὰ λαμβάνουν τοὺς τόκους ἀνὰ ὀκτὼ τὰ ἑκατὸν κατ' ἔτος.

Ἄρθ. 3.

Ὅσοι ἐκ τῶν πολιτῶν μέτοχοι δὲν δύνανται ἄλλως νὰ συμμεθέξουν εἰς τὴν Χρηματιστικὴν Τράπεζαν, εἰμὴ προσφέροντες εἰς αὐτὴν προϊόντα, τὰ ὁποῖα ἠμποροῦν νὰ πωλήσουν εἰς ἕνους τόπους, θέλουν τὰ παραδίδει εἰς τοὺς διευθυντὰς τῆς Τραπέζης, καὶ οὗτοι θέλουν δίδει τὰ πιστὰ εἰς τοὺς μετόχους δι' ἀποδεικτικῶν ποσότητος ἀναλογούσης μὲ τὴν τιμὴν τῶν προϊόντων.

Ἄρθ. 4.

Αἱ εἰς τὴν Τράπεζαν ἐμπιστευόμεναι ποσότητες δίδονται δι' ἓν ὁλόκληρον ἔτος.

Ἄρθ. 5.

Μετὰ τὴν προθεσμίαν ταύτην οἱ θέλοντες, ἔχουν τὸ δικαίωμα νὰ λάβουν ὀπίσω τὰ κεφαλαιά των ἢ ὁλικῶς, ἢ ἐν μέρει. Ἀλλ' ὀφείλουν νὰ διευθύνουν τὴν περὶ τούτου αἴτησίν των εἰς τοὺς διευθυντὰς ἕνα μῆνα πρότερον.

Ἄρθ. 6.

Μετὰ τὴν σύστασιν τῆς Χρηματιστικῆς Τραπέζης τὰ ἀποδεικτικὰ, τὰ ὁποῖα οἱ διευθυνταὶ αὐτῆς ἤθελαν δώσει εἰς τοὺς μετόχους, θέλουν εἶσθαι δεκτὰ χωρὶς ξέπεσμὰν εἰς ἀγοραν προσόδων τῆς Ἐπικρατείας, εἰς λῆψιν ἐθνικῶν φθαρτῶν κτημάτων, εἰς ὑποθήκην κατὰ τὸ περὶ ὑποθήκης ἐκδοθησόμενον ψήφισμα, βάσιν ἔχον τὸν ὑπ' ἀριθ. ΝΑ νόμον, καὶ προτέτι εἰς ἀγοράν ἐθνικῶν γαιῶν, ἐὰν ἡ προσεχῶς συγκαλεσθησομένη Συνέλευσις ἀποφασίσῃ τὴν ἐκποίησιν μέρους αὐτῶν.

Ἄρθ. 7.

Ὁ Πρόβουλος τοῦ ἐπὶ τῆς Οἰκονομίας τμήματος τοῦ Πανελληνίου, μὲ δύο συνεργάτας διωρισμένους ἀπὸ τὸν Κυβερνήτην, εἶναι οἱ διευθυνταὶ τῆς Χρηματιστικῆς Τραπέζης.

Ἄρθ. 8.

Χωριστὸν διάταγμα διορίζει τὸν ὀργανισμὸν τῆς Χρηματιστικῆς Τραπέζης καὶ ὅλων τῶν κλάδων τῆς διευθύνσεως αὐτῆς.

Ἐν Αἰγίνῃ, τῇ 2 Φεβρουαρίου 1828.

Ὁ Κυβερνήτης

Ι. Α. ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ.

Ὁ Γραμματεὺς τῆς Ἐπικρατείας

Ν. ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ.

Το ψήφισμα Ζ'/2 Φεβρουαρίου 1828 του κυβερνήτη Ιω. Καποδίστρια με το οποίο ιδρύεται η Εθνική Χρηματιστική Τράπεζα.

Γενική Εφημερίς της Ελλάδος, Αίγινα, έτος Γ', φ. 9/4.2.1828

Αρ. 3,851. Φύλλον 52.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ.

Ο ΚΥΒΕΡΝΗΤΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Το ψήφισμα ΚΖ'/17 Ιουνίου 1831 του κυβερνήτη Ιω. Καποδίστρια για την έκδοση ελληνικού χαρτονομίσματος ονομαστικής αξίας 5, 10, 50 και 100 φοινίκων. Υπογράφεται από τον κυβερνήτη Ιω. Καποδίστρια και τον γραμματέα της Επικρατείας Ν. Σπηλιάδη και δημοσιεύεται από τα μέλη της επί της Οικονομίας Επιτροπής Γ. Σταύρο, Ι. Κοντουμά και Α. Παπαδόπωλο.

Μονόφυλλο, Ιστορικό Αρχείο Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος, Αρχεία Διοικητών και Διευθυντών - Αρχείο Γεωργίου Σταύρου, Α1Σ2Υ1Φ5

ΟΙ ΟΜΟΛΟΓΙΕΣ ΤΟΥ ΔΑΝΕΙΟΥ ΤΩΝ ΠΕΝΤΕ ΜΙΛΙΟΥΝΙΩΝ

Η *Προσωρινή Διοίκησις* της επαναστατημένης Ελλάδας, για να αντιμετωπίσει τις ανάγκες του πολέμου εναντίον της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, αποφάσισε να προστρέξει στον εσωτερικό δανεισμό. Το Βουλευτικό Σώμα της Προσωρινής Διοικήσεως, που συνήλθε στην Επίδαυρο, αποφάσισε: «Διά την επικειμένην ανάγκην του να οικονομηθώσιν αι μεγάλαι χρηματικαί χρείαι της Διοικήσεως· Διά την παρούσαν έλλειψιν χρημάτων από το ταμείον, και διά την βραδύτητα των εισπράξεων εν καιρώ εσωτερικού πολέμου· α′ θέλει ληφθή δάνειον πέντε μιλιουνίων γροσίων...».

Το *θέσπισμα* αυτό, που καταχωρίζεται με τον αριθμό 1 στον κώδικα των νόμων, προβλέπει: Το ομολογιακό δάνειο των πέντε εκατομμυρίων γροσιών διαιρείται σε 17.250 ομολογίες πέντε τάξεων.

1.000 ομολογίες των	1.000	γροσιών	=	1.000.000	γρόσια
1.500 ομολογίες των	750	γροσιών	=	1.125.000	γρόσια
2.000 ομολογίες των	500	γροσιών	=	1.000.000	γρόσια
4.000 ομολογίες των	250	γροσιών	=	1.000.000	γρόσια
8.750 ομολογίες των	100	γροσιών	=	875.000	γρόσια
Σύνολο: 17.250 ομολογίες				5.000.000	γρόσια

Η εξόφληση του δανείου θα γίνει σε τρία έτη. Ο τόκος είναι 8%, πληρωτέος ανά εξάμηνο. Οι ομολογίες είναι δεκτές και προτιμητέες από τα δημόσια ταμεία για την αγορά εθνικών κτημάτων και είναι δεκτές στα *συναλλάγματα*, δηλαδή στις συναλλαγές αντί μετρητών. Τέλος, το θέσπισμα αναθέτει τα της κατασκευής και διανομής όπως και της γενικότερης εκτέλεσης των προβλέψεών του στον *μινίστρο της Οικονομίας*.

Οι ομολογίες αυτές που εξέδωσε η *Προσωρινή Διοίκησις* της επαναστατημένης Ελλάδας δεν αποτελούν ούτε χαρτονόμισμα ούτε τραπεζογραμμάτιο, υπό την κυριολεκτική έννοια των όρων αυτών· είναι όμως η πρώτη απόπειρα δημιουργίας μη μεταλλικού συναλλακτικού μέσου.

Σε μεγέθυνση η σφραγίδα του Μινιστέριου της Οικονομίας *και η υπογραφή του* μινίστρου *Πανούτσου Νοταρά καθώς και η διακοσμητική σφραγίδα των ομολόγων της Προσωρινής Διοικήσεως.*

ΠΡΟΣΩΡΙΝΗ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΘΝΙΚΟΝ ΤΑΜΕΙΟΝ

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΟΥ ΕΚΤΕΛΕΣΤΙΚΟΥ.

ΠΡΟΣΩΡΙΝΗ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΘΝΙΚΟΝ ΤΑΜΕΙΟΝ

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΟΥ ΕΚΤΕΛΕΣΤΙΚΟΥ.

Ομολογίες των 100, 250 και 500 γροσιών, κατασκευάστηκαν στην Κόρινθο, έδρα της Προσωρινής Διοικήσεως και πατρίδα του μινίστρου της Οικονομίας Πανούτσου Νοταρά.
Κυκλοφόρησαν το 1822 και τερματίστηκε η κυκλοφορία τους το 1825.
Είναι γνωστές διάφορες ημερομηνίες μεταξύ 1822 και 1825.
Είναι τυπωμένες από τη μία όψη και έχουν διαστάσεις 16x14 εκ.
Φέρουν έντυπα ως τίτλο Προσωρινή Διοίκησις *της Ελλάδος, την αξία σε γρόσια και μικρή σφραγίδα η οποία κοσμείται με στεφάνι ελιάς και δάφνης, το κέρας της Αμάλθειας και το έτος 1822. Ακολουθεί η επιγραφή* Εθνικόν Ταμείον *και στη συνέχεια αναγράφονται οι όροι του δανείου και ο τόπος έκδοσης.*
Αναγράφεται χειρόγραφα ο αριθμός της ομολογίας και η ημερομηνία της θέσεως σε κυκλοφορία. Μερικές φορές ο έντυπος τόπος θέσεως σε κυκλοφορία διαγράφεται και προστίθεται άλλος χειρόγραφος.
Υπογράφουν οι Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος, πρόεδρος του Εκτελεστικού, Πανούτσος Νοταράς, μινίστρος της Οικονομίας, και Θεόδωρος Νέγρης, αρχιγραμματεύς της Επικρατείας.
Ακολουθεί η σφραγίδα του Μινιστέριου της Οικονομίας με την Αθηνά «ορθία κρατούσα δόρυ» και το έμβλημά της, τη γλαύκα, καθώς και κλάδοι ελιάς.
Στην οπίσθια λευκή όψη, σε ορισμένες ομολογίες, υπάρχει χειρόγραφη η ένδειξη της εξόφλησης.
Ιστορικό Αρχείο Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος, Συλλογή Χαρτονομισμάτων, Συλλογή Κοινωφελούς Ιδρύματος Κοινωνικού και Πολιτιστικού Έργου (ΚΙΚΠΕ)

ΠΡΟΣΩΡΙΝΗ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΘΝΙΚΟΝ ΤΑΜΕΙΟΝ

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΟΥ ΕΚΤΕΛΕΣΤΙΚΟΥ.

ΟΙ ΦΟΙΝΙΚΕΣ ΤΗΣ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ

Οι ελπίδες τις οποίες είχε εναποθέσει ο Ιωάννης Καποδίστριας στην Εθνική Χρηματιστική Τράπεζα δεν επαληθεύθηκαν, παρά τη συμπαράσταση Ελλήνων πατριωτών και ξένων φιλελλήνων. Δεν κατόρθωσε να προσελκύσει επαρκή κεφάλαια, αλλά ούτε να λειτουργήσει ως πιστωτικό ίδρυμα που θα εμπέδωνε το θεσμό της πίστης και θα συνέβαλλε στην παραγωγική διαδικασία διοχετεύοντας πιστώσεις. Στην πράξη διαδραμάτισε το ρόλο ταμειακού μηχανισμού του δημοσίου, ο οποίος κατηύθυνε τους συγκεντρωμένους πόρους στις άμεσες λειτουργικές ανάγκες του κράτους.

Η αποτυχία της Χρηματιστικής ως πιστωτικού οργανισμού και η εκτίμηση ότι δεν ήταν δυνατή η επιβολή νέων φόρων οδήγησαν τον Καποδίστρια, τον Ιούνιο του 1831, στην απόφαση έκδοσης χαρτονομίσματος. Με το ψήφισμα ΚΖ′ της 17.6.1831 (βλ. ακολούθως έκθεμα αρ. 72) αποφασίζεται η έκδοση χαρτονομισμάτων των 5, 10, 50 και 100 φοινίκων συνολικού ύψους 3.000.000 φοινίκων.

Τα χαρτονομίσματα των φοινίκων, που θέλουν να συμβολίζουν την αναγέννηση από τις στάχτες της νεοαπελευθερωθείσας Ελλάδας, μετά την έκδοσή τους, την οποία αναλαμβάνει η *επί της Εθνικής Τραπέζης Επιτροπή*, θα παραδίδονται στην *επί της Οικονομίας Επιτροπήν*, που θα τα προωθεί στο *Εθνικόν Ταμείον*. Έτσι, αν και τα χαρτονομίσματα των φοινίκων κατασκευάστηκαν από την Εθνική Χρηματιστική Τράπεζα και φέρουν τη σφραγίδα και τις υπογραφές μελών της *επί της* Εθνικής Τραπέζης Επιτροπής, δεν μπορούν να χαρακτηριστούν τραπεζογραμμάτια, εφόσον κατασκευάστηκαν κατ' εντολή του κράτους και παραδόθηκαν στο σύνολό τους στο Εθνικό Ταμείο για την εξυπηρέτηση υποχρεώσεων του δημοσίου.

Για να επιβληθεί η κυκλοφορία του χαρτονομίσματος των φοινίκων, ορίζεται στο άρθρο 3 του ΚΖ′ ψηφίσματος ότι όλες οι συναλλαγές με το κράτος πρέπει να γίνονται υποχρεωτικά κατά το 1/3 σε χαρτονόμισμα. Οι φοίνικες τυπώθηκαν στην Αίγινα και φέρουν ημερομηνία 1 Ιουλίου 1831. Ο αρχικός σχεδιασμός ήταν να επιμερισθεί το ύψος των 3.000.000 φοινίκων που είχε αποφασισθεί και να εκδοθούν οι ακόλουθες αξίες και ποσότητες:

	Ποσότητα χαρτονομισμάτων	Αξία	Ύψος σε φοίνικες
	150.000	5	750.000
	75.000	10	750.000
	20.000	50	1.000.000
	5.000	100	500.000
Σύνολα:	250.000		3.000.000

Στις 11 Ιανουαρίου 1832 με το Δ′ ψήφισμα το συνολικό ύψος των προς έκδοση χαρτονομισμάτων μειώνεται σε 1.000.000 φοίνικες. Στις 27 Ιανουαρίου 1832 το ύψος των προς κυκλοφορία χαρτονομισμάτων μειώνεται εκ νέου σε 500.000 με το ψήφισμα Ζ′ της Εθνικής Συνέλευσης.

Χαρτονομίσματα των 5, 10, 50 και 100 φοινίκων. Τυπώθηκαν στην Αίγινα και κυκλοφόρησαν το 1831. Η αναγραφόμενη στα χαρτονομίσματα ημερομηνία είναι η 1.7.1831. Στην πρόσθια όψη τα χαρτονομίσματα φέρουν περιμετρικό κόσμημα και στο εσωτερικό τους αναγράφεται έντυπη η αξία τους αριθμητικώς και ολογράφως, δίνεται αναφορά στο διατακτικό του ΚΖ' ψηφίσματος και η ημερομηνία. Υπογράφονται χειρόγραφα από δύο μέλη της επί της Εθνικής Τραπέζης Επιτροπής *και καταγράφεται ο αριθμός του γραμματίου. Με το Ζ' ψήφισμα της Εθνικής Συνέλευσης της 27ης Ιανουαρίου 1832 οι φοίνικες τίθενται εκτός συναλλαγής μεταξύ των πολιτών και με διάταγμα της 25.4.1832 παύουν να γίνονται δεκτοί και από το Δημόσιο, δηλαδή αίρεται η κυκλοφορία τους.*
Ιστορικό Αρχείο Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος, Συλλογή Χαρτονομισμάτων, Συλλογές Εθνικής Τράπεζας και Κοινωφελούς Ιδρύματος Κοινωνικού και Πολιτιστικού Έργου (ΚΙΚΠΕ)

Στέλεχος από το οποίο έχουν αποκοπεί τρία χαρτονομίσματα των πέντε φοινίκων. Τα στελέχη αυτά φυλάσσονταν για να είναι δυνατός ο έλεγχος της γνησιότητας των χαρτονομισμάτων.
Τον έλεγχο επέτρεπε ο ακανόνιστος τρόπος κοπής του χαρτονομίσματος ώστε να είναι μοναδικός, και σε δεδομένο έλεγχο η τέλεια εφαρμογή του αποτμημένου μέρους να βεβαιώνει τη γνησιότητα. Στο στέλεχος αναγράφονται δύο αριθμοί. Ο πρώτος είναι της πρόσθιας όψης του χαρτονομίσματος και ο δεύτερος, κατά 500 μονάδες μικρότερος, της οπίσθιας, ως μέτρο κατά ενδεχόμενης παραποίησης. Τα στελέχη φέρουν επίσης τη σφραγίδα του Ελεγκτικού Συνεδρίου.
Ιστορικό Αρχείο Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος, Συλλογή Χαρτονομισμάτων,
Συλλογή Κοινωφελούς Ιδρύματος Κοινωνικού και Πολιτιστικού Έργου (ΚΙΚΠΕ)

Η οπίσθια όψη χαρτονομίσματος των 5 φοινίκων στην οποία ο ελεγκτής της Εθνικής Χρηματιστικής Τράπεζας Αθανάσιος Σκανδαλίδης σημείωνε ολογράφως, λοξά, την αξία του χαρτονομίσματος και υπέγραφε.
Στην όψη αυτή αναγράφονταν επίσης ο κατά 500 αριθμούς μικρότερος από αυτόν της πρόσθιας όψης, αριθμός της τράπεζας.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ, ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑ ΚΑΙ ΕΜΦΑΝΙΣΗ ΤΩΝ ΤΡΑΠΕΖΟΓΡΑΜΜΑΤΙΩΝ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ

Η κυκλοφορία της πρώτης έκδοσης των τραπεζογραμματίων της Εθνικής εγκαινιάζει μια μακρά εκδοτική διαδρομή η οποία θα διαρκέσει 87 έτη, όσο δηλαδή η διατήρηση του εκδοτικού προνομίου από το πρώτο πιστωτικό ίδρυμα της χώρας. Η διαδρομή αυτή συμπίπτει με τα βήματα που πραγματοποίησε το νεοελληνικό κράτος στην οικονομία, την πολιτική αλλά και την τέχνη και την τεχνική. Η Εθνική Τράπεζα θα εκδώσει 68 διαφορετικούς τύπους τραπεζογραμματίων, τα οποία θα μπορούσαν να ομαδοποιηθούν σε 14 διαφορετικές εκδόσεις. Από αυτές η ίδια η Εθνική κυκλοφόρησε τις 13, ενώ μία, παρά το γεγονός ότι τυπώθηκε γι' αυτήν, θα κυκλοφορήσει, επισημασμένη, για λογαριασμό της Τράπεζας της Ελλάδος.

Αφορμή για την κάθε νέα έκδοση μπορεί να αποτέλεσαν λόγοι πολιτικοί ή πολιτειακοί, αλλαγές καθεστώτων ή η επέκταση της Επικράτειας, λόγοι οικονομικοί, π.χ. η αλλαγή της ισοτιμίας από τη συμμετοχή στη Λατινική Νομισματική Ένωση, τα αναγκαστικά κρατικά δάνεια, π.χ. τα διχοτομημένα γραμμάτια του 1922 ή τα αποτμημένα του 1926 λόγω της Μικρασιατικής Εκστρατείας και της καταστροφής που επακολούθησε, λόγοι εξέλιξης της κατασκευαστικής τεχνολογίας ή και της αισθητικής. Δεν είναι λοιπόν υπερβολή να ισχυριστεί κανείς ότι, ερευνώντας την ιστορία των χαρτονομισμάτων που εξέδωσε η Εθνική Τράπεζα, διέρχεται και μελετά την ιστορία της πατρίδας μας από τον 19ο αιώνα, σχεδόν ταυτόχρονα με τη συγκρότηση του νεοελληνικού κράτους, μέχρι το ξέσπασμα της πρώτης μεγάλης παγκόσμιας οικονομικής κρίσης με το κλείσιμο της πρώτης τριακονταετίας του 20ού αιώνα, οπότε είχε παραδώσει το εκδοτικό προνόμιο στην Τράπεζα της Ελλάδος.

Η κυκλοφορία της πρώτης έκδοσης εκτείνεται στην Ελλάδα που απελευθερώθηκε με την Επανάσταση του '21: Πελοπόννησο - Στερεά - Σποράδες - Κυκλάδες. Κάθε βήμα εθνικής ολοκλήρωσης αποτυπώνεται και στην επέκταση της κυκλοφορίας των τραπεζογραμματίων της Εθνικής.

Ενδιαφέρουσα και εξίσου ενδεικτική είναι και η εικαστική παρουσίαση των τραπεζογραμματίων αλλά και οι διαδικασίες και οι τεχνικές κατασκευής τους. Από τη λιτή εκτύπωση της πρώτης έκδοσης με τη μονόχρωμη εκτύπωση μιας όψεως, τα υποτυπώδη διακοσμητικά στοιχεία και την παντελή έλλειψη μέτρων αποτρεπτικών της παραποίησης και πλαστογράφησης, σταδιακά περνάμε σε πιο άρτιες εκτυπώσεις και εικαστικές επιδόσεις απαιτήσεων. Από τις προκατασκευασμένες, πολλές φορές ενδιαφέρουσες, χαρακτικές προτάσεις των κατασκευαστικών εταιρειών, που κοσμούν πανομοιότυπα τα τραπεζογραμμάτια της υφηλίου, περνάμε στον Μιχαήλ Αξελό. Από τον απρόσωπο «παγκοσμιοποιημένο» χαράκτη στον καλλιτέχνη που θα αποδώσει μια αισθητική «δεμένη» με τον τόπο και ο οποίος θα προσπαθήσει να σηματοδοτήσει τα ρεύματα της εποχής του.

Το τραπεζογραμμάτιο, εάν μάλιστα συνοδεύεται από το αρχειακό τεκμήριο που «εξιστορεί» τη διαδρομή από την απόφαση για την κατασκευή του μέχρι και την απόσυρσή του από την κυκλοφορία –όπως συμβαίνει στο Ιστορικό της Αρχείο της Εθνικής Τράπεζας–, τότε αποτελεί πολύτιμο μάρτυρα της εποχής του.

Ένα μικρό δείγμα των παραπάνω προσπαθεί να παρουσιάσει η έκδοση αυτή, περιορισμένο στη σημαντική περίοδο που καλύπτει η δραστηριότητα του Γεωργίου Σταύρου: τις τέσσερις πρώτες εκδόσεις της Εθνικής, οι οποίες άλλωστε αποτελούν το ξεκίνημα ενός μεγάλου ταξιδιού.

ΤΑ ΤΡΑΠΕΖΟΓΡΑΜΜΑΤΙΑ ΤΗΣ ΠΡΩΤΗΣ ΕΚΔΟΣΗΣ, 1842

Τα πρώτα τραπεζογραμμάτια της Εθνικής Τράπεζας κατασκευάστηκαν στη Γαλλία με τη φροντίδα του Ιωάννη-Γαβριήλ Εϋνάρδου. Οι μήτρες και οι εκτυπώσεις έγιναν από τεχνίτες της Τράπεζας της Γαλλίας. Όπως εξηγεί ο Εϋνάρδος σε επιστολή του προς τον Γεώργιο Σταύρο, η Τράπεζα της Γαλλίας δεν αναλαμβάνει την εκτύπωση χαρτονομισμάτων για τρίτους, ούτε για τις τοπικές γαλλικές τράπεζες, αλλά επιτρέπει στους υψηλόβαθμους τεχνίτες της να εκτελούν τέτοιες εργασίες. Οι τέσσερις αξίες της πρώτης έκδοσης τυπώθηκαν σε δύο φάσεις. Οι αξίες των 100 και των 500 δραχμών παραγγέλθηκαν τον Απρίλιο του 1841 και παραλήφθηκαν από την Τράπεζα τον Νοέμβριο του ίδιου έτους. Στις 24 Νοεμβρίου του 1841, «εντός του καταστήματος», έγινε το άνοιγμα των τριών πρώτων κιβωτίων, τα οποία περιείχαν 30 φακέλους με 4.000 γραμμάτια των 500 δραχμών και 11.000 γραμμάτια των 100 δραχμών, συνολικής αξίας 3.100.000 δραχμών. Στις 6 Μαρτίου 1842, αφού έχει ήδη αρχίσει να λειτουργεί η Τράπεζα και έχουν κυκλοφορήσει τα πρώτα γραμμάτια των 100 και 500 δραχμών, διαπιστώνεται η ανάγκη γραμματίων μικρότερης αξίας. Ο βασιλικός επίτροπος της Τράπεζας προτείνει την εκτύπωση τραπεζογραμματίων των 25 και 50 δραχμών «προς ευκόλυνσιν και αύξησιν της κυκλοφορίας». Την εκτύπωση και αυτών των γραμματίων θα επιμεληθεί ο ίδιος ο Ι.-Γ. Εϋνάρδος. Έτσι, όπως μαθαίνουμε από το πρώτο καθολικό της Τράπεζας, ενώ τα πρώτα γραμμάτια των 100 και 500 δραχμών κυκλοφόρησαν αντιστοίχως στις 22 Ιανουαρίου 1842, ημέρα έναρξης λειτουργίας της Τράπεζας, και 18 Φεβρουαρίου 1842, τα πρώτα 25δραχμα θα κυκλοφορήσουν στις 29 Μαΐου και τα πρώτα 50δραχμα στις 14 Αυγούστου 1842.

Η πρώτη αυτή έκδοση τραπεζογραμματίων της Εθνικής, η οποία περιλαμβάνει τέσσερις αξίες που είναι τυπωμένες στη μία όψη, είναι σχετικά απλή στη σχεδίασή της και σχεδόν πανομοιότυπη για όλες τις αξίες. Μικρές διαφορές υπάρχουν στα γραμμάτια των 25 και 50 δραχμών, που, όπως έχουμε αναφέρει, τυπώθηκαν αργότερα, και στα οποία έγινε προσθήκη διακοσμητικών στοιχείων στις τέσσερις γωνίες καθώς και γύρω από την ένδειξη καταχώρισης. Όπως μαθαίνουμε από επιστολή του Εϋνάρδου προς τον Σταύρο, προστέθηκαν ακόμη κάποια σημάδια για να ελέγχεται η γνησιότητα του τραπεζογραμματίου, τα οποία έπρεπε να γνωρίζουν μόνο ο Γ. Σταύρος και ο αρχιταμίας της Τράπεζας. Ο σχεδιασμός των γραμματίων έγινε από τους Lacoste père et fils aîné και η χάραξη της πλάκας από τον οίκο Normand fils. Η εκτύπωση έχει γίνει με μαύρο μελάνι σε χαρτί διαφορετικού χρώματος, πράσινο για τις 25 δραχμές, ροδόχρουν για τις 50, κίτρινο για τις 100 και λευκό για τις 500 δραχμές. Σε όλες τις αξίες υπάρχουν τα στοιχεία ταυτότητας (τίτλος της Τράπεζας, αξία, καταχώριση στο λογιστικό βιβλίο, ημερομηνία του νόμου σύστασης της Τράπεζας, υπογραφές του αρχιταμία, του βασιλικού επιτρόπου και του διευθυντή της Τράπεζας), ορισμένα από τα οποία είναι γραμμένα με το χέρι, καθώς και η προειδοποίηση: «Η παραποίησις τιμωρείται με δεσμά διά βίου».

Δοκίμια των 25, 50, 100 και 500 δραχμών της πρώτης έκδοσης της Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος. Οι τέσσερις αυτές αξίες της πρώτης έκδοσης είναι γνωστές μόνο από τα δοκίμια που βρίσκονται στη συλλογή της Εθνικής Τράπεζας. Μόνο μέσω αυτών των δοκιμίων γνωρίζουμε πώς ήταν τα τραπεζογραμμάτια που κυκλοφόρησε η Εθνική το 1842 στην πρώτη της έκδοση. Από σύγχυση λόγω της διατύπωσης του υποτίτλου του Κανονισμού της Τράπεζας, που εκδόθηκε με διάταγμα του Όθωνα στις 8/20 Απριλίου 1841 (βλ. έκθεμα με αριθμό 25) και την αναφέρει ως Εθνική Ελληνική Τράπεζα, *η παρανόηση αυτή αποτυπώθηκε και στην ταυτότητα των γραμματίων της πρώτης έκδοσης αντί του ορθού, που αναγράφεται στον ιδρυτικό νόμο* «Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος». *Τα τραπεζογραμμάτια αυτά είναι τυπωμένα με μαύρο μελάνι από τη μία μόνο όψη σε χαρτί διαφορετικού χρώματος, για να είναι ευκολότερος ο διαχωρισμός των αξιών. Το χαρτί φέρει υδατογράφημα με τις λέξεις «Ελληνική Τράπεζα» και την αξία ολογράφως. Υπάρχει περιμετρικό κόσμημα, διαφορετικό για τις αξίες των 100 και 500 από τις αξίες των 25 και 50. Στο κέντρο του επάνω μέρους, ο βασιλικός θυρεός και στο αντίστοιχο κάτω, οι λέξεις «Η παραποίησις τιμωρείται με δεσμά διά βίου». Είναι τυπωμένη η ταυτότητα του γραμματίου (τίτλος της Τράπεζας, ολογράφως η αξία, οι θέσεις των υπογραφόντων και το πλαίσιο καταχώρισης του αριθμού καταχώρισης στο λογιστικό βιβλίο). Χειρόγραφα αναγράφεται αριθμητικά η αξία, στο επάνω μέρος, και στο κάτω ο αριθμός του γραμματίου. Δεν αναγράφεται η ημερομηνία κυκλοφορίας, αλλά χειρόγραφα η ημερομηνία σύστασης της Τράπεζας. Έναρξη κυκλοφορίας των 100 δραχμών η 22.1.1842, των 500 η 18.2.1842, των 25 η 29.5.1842 και των 50 η 14.8.1842.*

Ιστορικό Αρχείο Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος, Συλλογή Τραπεζογραμματίων, Συλλογή Εθνικής Τράπεζας

ΤΑ ΤΡΑΠΕΖΟΓΡΑΜΜΑΤΙΑ ΤΗΣ ΔΕΥΤΕΡΗΣ ΕΚΔΟΣΗΣ, 1849-1850

Τρία μόλις χρόνια μετά την κυκλοφορία των τραπεζογραμματίων της πρώτης έκδοσης της Εθνικής, αρχίζουν οι προπαρασκευαστικές ενέργειες νέας έκδοσης, της δεύτερης. Πολλές αιτίες συνέβαλλαν στην απόφαση αυτή· η αποδοχή από το κοινό της αντικατάστασης του μεταλλικού από το χαρτονόμισμα, η ανάγκη κυκλοφορίας χαρτονομίσματος μικρότερης αξίας από το 25δραχμο για να διευκολυνθούν οι συναλλαγές. Τέλος, αιτιολογείται η ανάγκη κατασκευής τους και εκ του γεγονότος ότι «παλαιοθέντων, και ένεκα τούτου αχρήστων καθισταμένων, και βαθμηδόν εξαφανιζομένων των μέχρι τούδε εκδεδομένων Τραπεζικών Γραμματίων». Οι συντελεστές πραγματοποίησης της νέας έκδοσης είναι οι ίδιοι με της προηγούμενης. Ο Ι.-Γ. Εϋνάρδος παρακολουθεί το όλο εγχείρημα. Ο τεχνίτης Durieux της Τράπεζας της Γαλλίας αναλαμβάνει την προμήθεια του χαρτιού και την εξασφάλιση τεχνικών προδιαγραφών ανάλογων με αυτές που χρησιμοποιούνται από την Τράπεζα της Γαλλίας. Ο χαράκτης αυτήν τη φορά είναι άλλος, Γάλλος και αυτός, ονόματι Saunier. Ο εικαστικός τύπος των νέων γραμματίων εμπλουτίζεται με απεικονίσεις μυθολογικές και αλληγορικές. Στη δεύτερη έκδοση, εκτός από τις αξίες που περιελάμβανε η πρώτη, 25, 50, 100 και 500 δραχμές, προστίθεται και η αξία των 10 δραχμών με το άρθρο 4 του νόμου της 9ης Αυγούστου 1848. Στο γραμμάτιο των 10 δραχμών έχει αντικατασταθεί η ένδειξη πάνω από την υπογραφή «Ο Διευθυντής» με την ένδειξη «Ο Διοικητής», διότι το γραμμάτιο αυτό κατασκευάσθηκε μετά τις 17 Φεβρουαρίου 1849, οπότε με βασιλικό διάταγμα έγινε η αλλαγή αυτή. Οι υπόλοιπες αξίες που είχαν κατασκευασθεί από το 1847 εξακολουθούν να φέρουν την ένδειξη «Ο Διευθυντής». Όλες οι αξίες φέρουν την ίδια ακριβώς διακόσμηση και η εκτύπωση έχει γίνει με μαύρο μελάνι. Τα γραμμάτια των διάφορων αξιών διαφέρουν ως προς το χρώμα του χαρτιού στο οποίο έχουν εκτυπωθεί. Κυανό για το 10δραχμο, πράσινο για το 25δραχμο, ροδόχρουν για το 50δραχμο, κίτρινο για το 100δραχμο και λευκό για το 500δραχμο. Η αξία των 10 δραχμών τίθεται σε κυκλοφορία την 1η Σεπτεμβρίου 1849 και οι υπόλοιπες αξίες την 1η Φεβρουαρίου 1850. Η δεύτερη αυτή έκδοση αποσύρθηκε από την κυκλοφορία σχετικά σύντομα, το 1852, διότι έγινε παραχάραξη του 10δραχμου σε 50δραχμο.

Οι πέντε αξίες, δοκιμίων, της δεύτερης έκδοσης της Εθνικής, 10, 25, 50, 100, 500 δραχμών ακολουθούν τις ίδιες προδιαγραφές ως προς την εκτύπωση μιας όψεως με μαύρο μελάνι και τη διαφοροποίηση των χρωμάτων χαρτιού ανά αξία. Όλες οι αξίες έχουν την ίδια διακόσμηση, αλλά εικαστικά εμπλουτισμένη. Στο τετράπλευρο κόσμημα προστίθενται δεξιά και αριστερά η Αφθονία και η Ευδαιμονία. Στα κάτω άκρα οι κεφαλές του Ερμή και της Αθηνάς, ενώ τις επάνω γωνίες κοσμούν θαλάσσιοι ίπποι της μυθολογίας. Τέλος, η προειδοποίηση για την παραποίηση πλαισιώνεται από δύο Σφίγγες. Μόνη διαφοροποίηση της ταυτότητας του γραμματίου είναι η χειρόγραφη αναγραφή της ημερομηνίας κυκλοφορίας εντός κύκλου και η ανάγλυφη σφραγίδα της Τράπεζας. Τέλος στο 10δραχμο, το οποίο κατασκευάστηκε μετά τις 17.2.1849, αντί της ένδειξης «ο Διευθυντής» αναφέρεται πλέον «ο Διοικητής».
Ιστορικό Αρχείο Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος, Συλλογή Τραπεζογραμματίων, Συλλογή Εθνικής Τράπεζας

ΤΑ ΤΡΑΠΕΖΟΓΡΑΜΜΑΤΙΑ ΤΗΣ ΤΡΙΤΗΣ ΕΚΔΟΣΗΣ, 1852

Από τον Αύγουστο του 1851 αρχίζει να απασχολεί τη Διοίκηση της Εθνικής το θέμα της παραχάραξης του 10δραχμου της δεύτερης έκδοσης και ο τρόπος αντιμετώπισής του συνολικά. Την 1η Οκτωβρίου συγκροτείται επιτροπή για την έκδοση νέων τραπεζογραμματίων και τη λήψη μέτρων προστασίας τους από παραχάραξη. Στις 28 Νοεμβρίου αποφασίζεται η προετοιμασία έκθεσης για να υποβληθεί στη Γενική Συνέλευση, αρμόδια να αποφασίζει την έκδοση νέων γραμματίων. Η έκθεση προβλέπει να κατασκευαστούν τα νέα τραπεζογραμμάτια από Άγγλο κατασκευαστή, με νέα τελείως αντίληψη και «με ιδίαν χαλυβδίνην πλάκα έκαστον είδος και του χάρτου περιέχοντος εν υδατίνοις σημείοις τον τε τίτλον της Τραπέζης και την αξίαν των γραμματίων». Έπειτα από έγκριση της Γενικής Συνέλευσης της 15ης Ιανουαρίου 1852 αποφασίζεται η έκδοση νέων τραπεζογραμματίων των 25 και 100 δραχμών. Το Γενικό Συμβούλιο, στη συνεδρίασή του της 19ης Ιανουαρίου 1852, αποφασίζει να αναλάβει όλη την εποπτεία της έκδοσης ο Ευθύμιος Κεχαγιάς, μέλος της τριμελούς Διευθυντικής Επιτροπής της Τράπεζας, αναχωρώντας για το Λονδίνο. Με μεταγενέστερη απόφαση της Τράπεζας παραγγέλλεται η κατασκευή και 10δραχμου γραμματίου. Η πρώτη αποστολή των νέων γραμματίων των 10, 25 και 100 δραχμών παραλαμβάνεται στις 16 Ιουλίου 1852.

Τα τραπεζογραμμάτια της τρίτης έκδοσης έχουν διαφορετικό σχήμα, μέγεθος και σημείο σταχώσεως. Δεν έχουν άλλη εικονογράφηση πλην του θυρεού. Για πρώτη φορά στην ταυτότητα του γραμματίου υπάρχει έντονο το γράμμα που προσδιορίζει τη σειρά και ο αύξων αριθμός του γραμματίου. Τα υδατογραφήματα είναι δύο ειδών. Συνίστανται σε ελικοειδείς γραμμές και στοιχεία από την ταυτότητα των γραμματίων: τίτλος της Τράπεζας και η αξία αριθμητικά και ολογράφως. Τα υδατογραφήματα είναι εμφανή και χωρίς να τα δει κανείς στο φως. Το 10δραχμο είναι όρθιο, σχεδόν τετράγωνο και το στέλεχός του βρίσκεται στο κάτω μέρος. Το 25δραχμο και το 100δραχμο είναι παραλληλόγραμμα, το δεύτερο μεγαλύτερο του πρώτου. Το στέλεχος του πρώτου βρίσκεται στην αριστερή πλευρά, ενώ του δευτέρου στη δεξιά. Η υπογραφή του διοικητή τίθεται έντυπος με απόφαση της Γενικής Συνέλευσης των Μετόχων της 15ης Ιανουαρίου 1852, που εγκρίθηκε με βασιλικό διάταγμα της 22ας Φεβρουαρίου 1852. Για το σκοπό αυτό παραγγέλθηκε από το εξωτερικό ειδικό μηχάνημα.

Το τραπεζογραμμάτιο του 10δραχμου το οποίο κυκλοφόρησε στις 27.8.1852 και του οποίου η κυκλοφορία ήρθη στις 21.8.1867. Η θέση για τη χειρόγραφη αναγραφή της ημερομηνίας κυκλοφορίας παραμένει κενή, όπως και οι θέσεις των αρμόδιων στελεχών που υπογράφουν τα γραμμάτια. Αντίθετα, αναγράφεται έντυπη η σειρά Α΄ και ο αριθμός των γραμματίων 4538. Το γραμμάτιο είναι σε κάθετη δικτύωση, διαστάσεων 19x14,5 εκ. και στοιχημένο στο κάτω μέρος. Είναι τυπωμένο από τη μία όψη και φέρει υδατόσημο. Τυπώθηκε σε 200.000 γραμμάτια.

Ιστορικό Αρχείο Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος, Συλλογή Τραπεζογραμματίων, Συλλογή Εθνικής Τράπεζας

Το τραπεζογραμμάτιο των 25 δραχμών έχει τα ίδια γενικά χαρακτηριστικά με το προηγούμενο. Είναι όμως σε οριζόντια διάταξη, διαστάσεων 12,5x20,5 εκ. και είναι στοιχημένο στην αριστερή πλευρά. Φέρει τον αριθμό Β΄ 8731.

Ιστορικό Αρχείο Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος, Συλλογή Τραπεζογραμματίων, Συλλογή Εθνικής Τράπεζας

Το τραπεζογραμμάτιο των 100 δραχμών διαφέρει από τα δύο προηγούμενα ως προς το μέγεθος. Είναι διαστάσεων 13,5x22,5 εκ., έχει εκδοθεί μόνο σε 110.000 γραμμάτια και είναι στοιχημένο από τη δεξιά πλευρά.

Ιστορικό Αρχείο Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος, Συλλογή Τραπεζογραμματίων, Συλλογή Εθνικής Τράπεζας

ΤΑ ΤΡΑΠΕΖΟΓΡΑΜΜΑΤΙΑ ΤΗΣ ΤΕΤΑΡΤΗΣ (α) ΕΚΔΟΣΗΣ, 1860

Μεταξύ 28 Φεβρουαρίου και 18 Απριλίου 1859 οριστικοποιείται η απόφαση για την παραγγελία της νέας έκδοσης τραπεζογραμματίων στην εταιρεία American Bank Note Company της Νέας Υόρκης. Η σχετική συμφωνία έχει συναφθεί με τον αντιπρόσωπο της εταιρείας στην Ευρώπη Albert G. Goodall. Η παραλαβή των τεσσάρων πρώτων κιβωτίων από την Αμερική με τραπεζογραμμάτια των 25 και 100 δραχμών θα γίνει στις 12 Φεβρουαρίου 1860. Το Γενικό Συμβούλιο της Τράπεζας, στη συνεδρίασή του της 3ης Μαρτίου 1860, αποφασίζει να θέσει σε κυκλοφορία τα τραπεζογραμμάτια των 100 δραχμών της Α′ σειράς και των 25 δραχμών των σειρών Α′, Β′, Γ′ και Δ′, με ημερομηνία 1 Μαρτίου 1860. Η σχετική ανακοίνωση, την οποία υπογράφουν ο διοικητής Γεώργιος Σταύρος και ο γενικός γραμματέας της Τράπεζας Γεώργιος Βασιλείου, φέρει ημερομηνία 5 Μαρτίου 1860 και θα δημοσιευθεί στον ημερήσιο τύπο στις 23 Μαρτίου.

Τα νέα γραμμάτια παρουσιάζουν αισθητή διαφορά από αυτά των προηγούμενων εκδόσεων, τόσο από αισθητικής πλευράς όσο και σε θέματα ασφάλειας. Για πρώτη φορά καθιερώνεται η απεικόνιση του διοικητή Γ. Σταύρου στα τραπεζογραμμάτια. Στην ανακοίνωση της Τράπεζας εξηγείται η καινοτομία αυτή: «... και φέρουσι προς τοις άλλοις, προς ευκολωτέραν διάγνωσιν, κατά τα εν Αμερική ειθισμένα, και την εικόνα του Διοικητού της Τραπέζης Γ. Σταύρου». Τα γραμμάτια των 25 και 100 δραχμών για λόγους ασφάλειας, εκτός των άλλων στοιχείων ταυτότητας και των διακοσμητικών απεικονίσεων, φέρουν αριθμητική αναφορά της αξίας τους με *χαρακτήρας αμφοτεροβαφείς*, που επιτυγχάνονται διά *διαβαφούς μελάνης*. Δηλαδή η αξία που τυπώνεται με τον τρόπο αυτό στην πρόσθια όψη διαβάζεται και στην οπίσθια όψη ανάποδα. Στο επάνω μέρος και στο κέντρο του γραμματίου των 100 δραχμών απεικονίζεται γυναικεία μορφή, προσωποποίηση της Ελπίδας, που κάθεται σε βράχο κρατώντας θυρεό με μία άγκυρα επάνω. Στο βάθος υπάρχει θάλασσα με πλοία. Στο γραμμάτιο των 25 δραχμών απεικονίζονται δύο γυναίκες, προσωποποιήσεις της Γεωργίας και της Οικοτεχνίας, καθισμένες στο μέσο πεδιάδας, με εργαλεία γύρω τους, και στο βάθος φαίνεται αρχαίος ναός δωρικού ρυθμού. Και οι δύο αξίες φέρουν το εθνόσημο στη δεξιά κάτω γωνία, τα στοιχεία ταυτότητάς τους και υδατόσημο που παριστάνει όστρακο και τις αξίες τους αριθμητικά και ολογράφως. Μετά την ψήφιση του νόμου ΨΙ′ (710) της 16ης Δεκεμβρίου 1861, που επιτρέπει, στο άρθρο 7, την έκδοση 10δραχμων αξίας μέχρι 2.000.000 δραχμών, τυπώθηκαν και τέθηκαν σε κυκλοφορία στις 18 Σεπτεμβρίου 1863 τα γραμμάτια αυτά. Τα 10δραχμα διαφέρουν, ως προς τις αξίες που κυκλοφόρησαν νωρίτερα, κατά το ότι δεν έχουν υδατόσημο και η αξία που είναι τυπωμένη με διαβαφή μελάνη είναι ολόγραφος και όχι αριθμητική. Το εθνόσημο είναι στην αριστερή πλευρά, η δε απεικόνιση, Νηρηίδα που κάθεται σε κοχύλι και κρατά τρίαινα, βρίσκεται στην κάτω δεξιά γωνία.

Ούτε η συλλογή χαρτονομισμάτων της Εθνικής Τράπεζας (ΕΤΕ) ούτε η συλλογή του Κοινωφελούς Ιδρύματος Κοινωνικού και Πολιτιστικού Έργου (ΚΙΚΠΕ), η οποία απόκειται, κατά χρήση, στο Ιστορικό Αρχείο της ΕΤΕ, διαθέτουν κυκλοφορημένα 10δραχμα της σειράς 4 α΄. Το Ιστορικό Αρχείο διαθέτει δοκίμιο 10δραχμου της σειράς αυτής, το οποίο είναι επικολλημένο σε κατάστιχο που διατηρούσε η American Banknote Company (ABNCo) με επικολλημένα δοκίμια των εκδόσεων που έχει εκτυπώσει για την Εθνική Τράπεζα και το οποίο περιήλθε στην κυριότητα της Τράπεζας, με αγορά, μετά τη διάλυση της εταιρείας. Το δοκίμιο είναι της σειράς Α΄ και φέρει τον αριθμό 17210. Δεν φέρει χειρόγραφη ημερομηνία κυκλοφορίας ούτε τις υπογραφές των αρμόδιων στελεχών. Το 10δραχμο αυτό τραπεζογραμμάτιο της 4 α΄ έκδοσης δημοσιεύεται για πρώτη φορά.

Ιστορικό Αρχείο Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος, Συλλογή Τραπεζογραμματίων, Συλλογή Εθνικής Τράπεζας

Δοκίμιο των 25 δραχμών της έκδοσης 4 α΄, που και αυτή είναι καταχωρισμένη στο κατάστιχο δοκιμίων της ΕΤΕ της ABNCo. που περιγράψαμε στον αριθμό 127. Δημοσιεύεται κι αυτό πρώτη φορά. Ανήκει στη σειρά Α΄ και φέρει τον αριθμό 17230.

Ιστορικό Αρχείο Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος, Συλλογή Τραπεζογραμματίων, Συλλογή Εθνικής Τράπεζας

Κυκλοφορημένο τραπεζογραμμάτιο των 25 δραχμών της έκδοσης 4 α΄, που φέρει την υπογραφή του Γεωργίου Σταύρου και χειρόγραφη ημερομηνία κυκλοφορίας 21 Οκτωβρίου 1861. Η ένδειξη της σειράς, εδώ Ζ΄, απεικονίζεται σε δύο μέρη στο άνω αριστερό του γραμματίου και στο μέσο της δεξιάς καθέτου πλευράς, επάνω από τον βασιλικό θυρεό. Σε αντίθεση με τα γραμμάτια των 10 και 100 δραχμών, όπου οι ενδείξεις της σειράς απεικονίζονται και οι δύο στην επάνω οριζόντια πλευρά.

Ιστορικό Αρχείο Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος, Συλλογή Τραπεζογραμματίων, Συλλογή ΚΙΚΠΕ

Δοκίμιο των 100 δραχμών της έκδοσης 4 α΄, το οποίο βρίσκεται και αυτό επικολλημένο στο κατάστιχο δοκιμίων της ΕΤΕ της ABNCo. Φέρει ένδειξη σειράς Β΄, αλλά δεν υπάρχει ο έντυπος αριθμός γραμματίου, ούτε υπάρχουν υπογραφές. Δημοσιεύεται κι αυτό πρώτη φορά.

Ιστορικό Αρχείο Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος, Συλλογή Τραπεζογραμματίων, Συλλογή Εθνικής Τράπεζας

ΤΑ ΤΡΑΠΕΖΟΓΡΑΜΜΑΤΙΑ ΤΗΣ ΤΕΤΑΡΤΗΣ (β) ΕΚΔΟΣΗΣ, 1863-1864

Κατά τη διάρκεια της κυκλοφορίας των τραπεζογραμματίων των 25 και 100 δραχμών της 4 α′ έκδοσης –τέθηκαν σε κυκλοφορία τον Μάρτιο του 1860– συνέβη η έξωση του βασιλιά Όθωνα, τον Οκτώβριο του 1862. Το γεγονός αυτό οδήγησε την Τράπεζα στην απόφαση να παραγγείλει νέα τραπεζογραμμάτια με τον θυρεό του νέου βασιλιά. Τα 10δραχμα όμως δεν είχαν τεθεί σε κυκλοφορία πριν από την εκθρόνιση του Όθωνα, παρά το γεγονός ότι είχαν ήδη τυπωθεί, και μάλιστα σε ικανό αριθμό. Έτσι αποφασίστηκε να τεθούν σε κυκλοφορία όπως είχαν, πράγμα το οποίο έγινε στις 18 Σεπτεμβρίου του 1863 και να μην τυπωθούν νέα με το θυρεό του Γεωργίου.

Έτσι το εθνόσημο άλλαξε μόνο στις αξίες των 25 και 100 δραχμών και αντικαταστάθηκε με το θυρεό του Γεωργίου Α′. Διατηρήθηκε όμως η συνεχής αρίθμηση με τα προηγούμενα, γι' αυτό θεωρείται ότι κι αυτά ανήκουν στην τέταρτη έκδοση. Για λόγους κατάταξης και μόνο, τα γραμμάτια που φέρουν το θυρεό του Όθωνα χαρακτηρίζονται ως έκδοση 4 α′ και αυτά που φέρουν το θυρεό του Γεωργίου Α′ έκδοση 4 β′. Αυτό συνεπάγεται ότι το 10δραχμο της τέταρτης έκδοσης, που τέθηκε σε κυκλοφορία ένα μήνα πριν φθάσει στην Ελλάδα ο Γεώργιος Α′ και σχεδόν ένα χρόνο μετά την έξωση του Όθωνα, κατατάσσεται στην Οθωνική περίοδο, για τυπικούς λόγους, ενώ το σύνολο της περιόδου κυκλοφορίας του, πλην ενός μηνός, είναι στη βασιλεία του Γεωργίου. Ορθότερο είναι η τομή να γίνει με ιστορικό κριτήριο, δηλαδή πριν και μετά τη θεωρούμενη ως ημερομηνία της μεταπολίτευσης. Ή να δεχθεί κανείς ως ορόσημο την ημερομηνία της θέσης σε κυκλοφορία των δύο άλλων αξιών της έκδοσης 4 β′ που είναι η 12.8.1864.

Ας σημειώσουμε μία ακόμη πρωτοτυπία της έκδοσης αυτής. Με τον ν. ΧΛΑ′ (631) του 1877 τα 10δραχμα μπορούν να διχοτομούνται σε δύο ίσα τμήματα και να κυκλοφορούν ως *ημιδεκάδραχμα*, κατά την τραπεζική ορολογία, με αξία 5 δραχμές.

Τα γραμμάτια της τέταρτης έκδοσης είναι τα πρώτα ελληνικά τραπεζογραμμάτια με πολύχρωμη εκτύπωση και τα τελευταία που είναι τυπωμένα από τη μία όψη. Τα γραμμάτια και αυτής της έκδοσης κόβονται ακανόνιστα στην αριστερή πλευρά για τον έλεγχό τους από ενδεχόμενη παραχάραξη.

Το 10δραχμο αυτό τέθηκε σε κυκλοφορία στις 8 Ιουλίου 1869 και υπογράφεται από τον διοικητή της Εθνικής Μάρκο Ρενιέρη, ο οποίος διαδέχθηκε τον Γεώργιο Σταύρο θανόντα στις 31 Μαΐου του 1869. Τέθηκε σε κυκλοφορία τόσο μετά τη μεταπολίτευση, 1863, όσο και μετά την έναρξη κυκλοφορίας των υπόλοιπων αξιών της έκδοσης 4 α' που είναι η 12.8.1864.
Ιδιωτική Συλλογή

Τραπεζογραμμάτιο των 25 δραχμών με τον νέο βασιλικό θυρεό. Ανήκει στη σειρά ΜΑ' και φέρει τον αριθμό 6935. Τα γράμματα που προσδιορίζουν τη σειρά είναι τοποθετημένα στην άνω αριστερή γωνία και στην κάτω δεξιά. Τέθηκε σε κυκλοφορία στις 28 Ιουνίου 1868 και υπογράφεται από τον Γεώργιο Σταύρο.
Ίδρυμα Φωκά-Κοσμετάτου

Στο δοκίμιο αυτό των 100 δραχμών της έκδοσης 4 β', με τον θυρεό του Γεωργίου, υπάρχουν ιδιαιτερότητες. Έχουν σχιστεί στο επάνω μέρος τα σημεία στα οποία συνήθως βρίσκονται τα γράμματα που προσδιορίζουν τη σειρά και έχουν μεταφερθεί, δεξιά και αριστερά, στο μέσον του ύψους του γραμματίου. Τα ακρογωνιαία διακοσμητικά στοιχεία είναι διαφορετικά από αυτά των κυκλοφορημένων γραμματίων. Ακόμη, στο κάτω μέρος του γραμματίου υπάρχουν διατρήσεις που είχαν γίνει πριν επικολληθεί στο κατάστιχο δοκιμίων της ΕΤΕ της ABN Co. Τέλος, δεν έχει περαστεί το χρώμα της πράσινης διηθητικής μελάνης με την οποία τυπώνεται αριθμητικά η αξία. Όλα αυτά μας επιτρέπουν να συμπεράνουμε ότι πρόκειται για ένα πρόδρομο δοκίμιο. Δημοσιεύεται πρώτη φορά.
Ιστορικό Αρχείο Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος, Συλλογή Τραπεζογραμματίων, Συλλογή Εθνικής Τράπεζας

Κυκλοφορημένο τραπεζογραμμάτιο των 100 δραχμών της 4 β' έκδοσης, ακυρωμένο. Ανήκει στη σειρά ΚΑ', φέρει τον αριθμό γραμματίου 8341 και υπογράφεται από τον Γεώργιο Σταύρο.
Ιστορικό Αρχείο Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος, Συλλογή Τραπεζογραμματίων, Συλλογή Εθνικής Τράπεζας

GS

Πηγές και βιβλιογραφία

Ιστορικό Αρχείο Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος

- Α1Σ2Υ1 Αρχείο Διοικητών και Διευθυντών. Αρχείο Γεωργίου Σταύρου
- Α1Σ3Υ3 Πρακτικά Συνεδριάσεων, Πρακτικά Γενικών Συνελεύσεων Μετόχων
- Α1Σ3Υ2 Πρακτικά Συνεδριάσεων, Πρακτικά Συνεδριάσεων Γενικού Συμβουλίου, Πλήρη Πρακτικά
- Α1Σ3Υ10 Πρακτικά Συνεδριάσεων, Πρακτικά Γενικού και Μερικού Συμβουλίου
- Α1Σ15Υ2 Βιβλία Ταμείου, Καθολικά
- Α1Σ21Υ15 Αλληλογραφία, Ιδιώτες
- Α1Σ21Υ20 Αλληλογραφία, Πρωτόκολλο Εισερχομένων Εξερχομένων
- Α1Σ26Υ1 Κοινωνική και πολιτιστική δραστηριότητα
- Α1Σ27Υ8 Κληροδοτήματα. Κληροδότημα Γεωργίου Σταύρου
- Α1Σ1Υ1 (Συλλογές) Φωτογραφικό Αρχείο
- Συλλογή Χαρτονομισμάτων, Συλλογή Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος
- Συλλογή Χαρτονομισμάτων, Συλλογή Κοινωφελούς Κοινωνικού και Πολιτιστικού Έργου (ΚΙΚΠΕ)

Βουλή των Ελλήνων, *Αρχεία της Ελληνικής Παλιγγενεσίας 1821-1832. Α΄ Αι Εθνικαί Συνελεύσεις*, τόμ. Α΄-Γ΄, Αθήνα 1971, 1972

Γενική Εφημερίς, έτη 1828-1830

Διαμάντης, Κωνσταντίνος Αθαν., (επιμ.), *Αρχεία Λαζάρου και Γεωργίου Κουντουριώτου*, τόμ. ΣΤ΄-Ι΄, Αθήνα 1966-1969

Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος-Ιστορικόν Αρχείον, *Επιστολαί Ι. Γ. Εϋνάρδου προς Γεώργιον Σταύρον 1841-1843*, Αθήνα 1923

Ενεπεκίδης, Πολυχρόνης Κ., *Ιωάννης Καποδίστριας. 176 ανέκδοτα γράμματα προς τον πατέρα του, 1809-1820, εκ του εν Κερκύρα αρχείου της οικογένειας Καποδίστρια*, Αθήνα 1972

Ζερβός, Σκεύος Γ., *Εθνικά Κληροδοτήματα και Δωρεαί*, Αθήνα 1925

Κουγέας, Σωκράτης, «Το ηπειρωτικόν αρχείον του Σταύρου Γ. Ιωάννου», *Ηπειρωτικά Χρονικά*, τόμ. 14 (1939), σ. 145-333

Λιγνός, Αντώνιος, *Ιστορικόν Αρχείον Ύδρας. Αρχεία Λαζάρου και Γεωργίου Κουντουριώτου (1821-1832)*, τόμ. Γ΄-Ε΄, Αθήνα 1922, 1926, 1927

Τσούλιος, Γεώργιος - Χατζής, Τάσος, *Ιστορικόν Λεύκωμα της Ελληνικής Επαναστάσεως*, 2 τόμοι, Αθήνα 1970

Βαβαρέτος, Γεώργιος Αχ., *Ο Γεώργιος Σταύρου και η Εθνική Τράπεζα*, Αθήνα 1967

Βαλαωρίτης, Ιωάννης Α., *Ιστορία της Εθνικής Τραπέζης της Ελλάδος (1842-1902)*, Αθήνα 1902

Βοβολίνης, Σπύρος - Βοβολίνης, Κωνσταντίνος, *Μέγα Ελληνικόν Βιογραφικόν Λεξικόν* λ. «Σταύρος Γεώργιος», τόμ. Α΄, Αθήνα χ.χ. [1958], σ. 36-46

Γούδας, Αναστάσιος Ν., *Βίοι παράλληλοι των επί της αναγεννήσεως της Ελλάδος διαπρεψάντων ανδρών*, τόμ. Γ΄ *Πλούτος ή εμπόριον*, Αθήνα 1870

Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος-Ιστορικόν Αρχείον, *Ο Ιππότης Ιωάννης Γαβριήλ Εϋνάρδος. Αφιέρωμα επί τη εκατονταετηρίδι του θανάτου του, 1863-1963*, Αθήνα 1963

Ζωγράφος, Δημήτριος Λ., *Ιστορία της ιδρύσεως της Εθνικής Τραπέζης (1833-1843)*, τόμ. Α΄-Β΄, Αθήνα 1925, 1927

Ιστορικό Αρχείο Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος, *Ιωάννης Γαβριήλ Εϋνάρδος. Οραματιστής και κύριος συντελεστής της ίδρυσης της Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος*, Αθήνα 1999

Ιστορικό Αρχείο Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος, *Το νέο κτήριο Διοικήσεως. Από την κατοικία του Γεωργίου Σταύρου στο επιτελικό κέντρο του Ομίλου της Εθνικής Τράπεζας*, Αθήνα 1999

Ιστορικό Αρχείο Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος, *Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος, 1841-2006, Ιστορικό Χρονολόγιο*, Αθήνα 2007

Λυκιαρδόπουλος, Γεράσιμος Β., *Η εξηκοστή επετηρίς της Εθνικής Τραπέζης της Ελλάδος, ήτοι οικονομική άποψις του εξηκονταετούς αυτής βίου*, Αθήνα 1902

Λυκούδης, Εμμ. Σ., «Το κατάστημα της Εθνικής Τραπέζης αμυνόμενον φρούριον (20 Ιουνίου 1863). Σελίδες από τας νεωτέρας Αθήνας», *Επιφυλλίδες, επιστήμαι, τέχναι, ιστορία*, τόμ. Α΄, τχ. η΄/Αύγουστος 1926, σ. 23-40

Μαρκεζίνης, Σπ. Β., *Πολιτική Ιστορία της Νεωτέρας Ελλάδος*, τόμ. Α΄, Αθήνα 1966

Μέλιος Νίκος, «Η διαθήκη του Γεωργίου Σταύρου», περιοδ. *Η Τράπεζα, η Εθνική και το προσωπικό της*, τχ. 3/Δεκ. 1994, σ. 36-46

Μεταξάς Μεσσηνέζης, Νύσσης, *Ο Γεώργιος Σταύρος από την Επανάσταση έως την ίδρυση της Εθνικής Τραπέζης (1821-1841)*, Αθήνα χ.χ. [1950]

Μεταξάς Μεσσηνέζης, Νύσσης, *Γεώργιος Σταύρος και Εθνική Τράπεζα. Έρευνα στα ανέκδοτα αρχεία του βασιλέως Όθωνος, της Εθνικής Τραπέζης, του Γεωργίου Κουντουριώτη, του Λέοντος Μεσσηνέζη και άλλων*, Αθήνα 1956

Μπέττης, Στέφανος Ν., *Ο Γεώργιος Σταύρος και τα «Καταστήματα» Ν. Ζωσιμά στα Γιάννινα*, Ιωάννινα 1999

Νοταράς, Γεράσιμος, *Το Ελληνικό Χαρτονόμισμα, μια διαδρομή, Greek Banknotes, a journey, 1822-2002*, Ιστορικό Αρχείο Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος, Αθήνα 2005

Οι εν τη κηδεία του μακαρίτου Γ. Σταύρου, τη 1 Ιουνίου 1869, εκφωνηθέντες λόγοι

και η εις μνήμην αυτού νεκρολογία, Αθήνα 1869

Πατσέλης, Ν. Β., «Γεώργιος Σταύρου (1788-1869)», *Ηπειρωτικά Χρονικά*, τόμ. Ζ′ (1927), σ. 33-61

Πιζάνιας, Πέτρος, *Μισθοί και εισοδήματα στην Ελλάδα (1842-1923). Το παράδειγμα των υπαλλήλων της Εθνικής Τράπεζας*, Αθήνα 1985

Σπηλιωτόπουλος, Στάθης, *Ιστορία της Εθνικής Τραπέζης της Ελλάδος*, Αθήνα 1949

Στασινόπουλος, Επαμεινώνδας Κ., *Ιστορία της Εθνικής Τραπέζης της Ελλάδος, 1841-1966*, Αθήνα 1966

Σταματόπουλος, Τάκης Α., *Ο εσωτερικός αγώνας πριν και κατά την Επανάσταση του 1821*, Αθήνα 1979, τόμ. Γ′-Δ′

Συνοδινός, Ζήσιμος Χ., «Γεώργιος Σταύρος, ο "ευεργέτης" των εθνικών ευεργετών», ειδικό τεύχος στη σειρά «Η Ελλάδα των ευεργετών» της εφημ. *Ημερησία*, Δεκέμβριος 2004

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ
« Ο ΗΠΕΙΡΩΤΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΤΑΥΡΟΣ
ΘΕΜΕΛΙΩΤΗΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗΣ
ΤΟΥ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ
ΤΥΠΩΘΗΚΕ ΓΙΑ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟ
ΤΟΥ ΙΣΤΟΡΙΚΟΥ ΑΡΧΕΙΟΥ
ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΤΟΝ ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟ ΤΟΥ 2010
ΣΕ 1.500 ΑΝΤΙΤΥΠΑ